

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kohtaamistaidetta lapsille - toiminnallinen opinnäytetyö

Lehtikunnas, Anni

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Kohtaamistaidetta lapsille - toiminnallinen opinnäytetyö

Anni Lehtikunnas
Sosionomi
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2015

Anni Lehtikunnas

Kohtaamistaidetta lapsille - toiminnallinen opinnäytetyö

Vuosi

2015

Sivumäärä

50

Opinnäytetyö toteutettiin osana Laurea-Ammattikorkeakoulun Kohtaamistaideteen kehittämistyötä. Kohtaamistaidete on Japanilaisesta Clinical Artista suomalaisen asiakasympäristöön versioitu, kuvataidetta soveltava, ryhmämuotoinen, moniaistinen taidetoimintamalli, joka sisältää ajatuksen arvostavasta kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli järjestää päiväkotiin integroitu erityistä tukea tarvitsevien lasten Kohtaamistaideryhmä. Ryhmän tavoite oli tukea lasten hienomotoristen taitojen, vuorovaikutuksen, keskittymiskyvyn ja itsetunnon kehitystä sekä tarjota lapsille esteettisiä peruskokemuksia. Kohtaamistaidetoimintaan valittiin viisi 4-vuotiasta tukea tarvitsevaa lasta helsinkiläisestä päiväkodista. Ryhmäläisillä oli ylivilkkauden, keskittymisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteita. Lapsille ohjattiin seitsemän toiminnallista ryhmäkertaa sekä taidenäyttely kirjaston tiloissa. Ohjaajajaparinani toimi Kohtaamistaidetehäjäkouluksen käynyt Airi Sasaki, jota vastavuoroisesti autoin hänen kehitysvammaisille suunnatussa Kohtaamistaideryhmässään. Lasten Kohtaamistaideryhmää varten kehitettiin työskentelyn havainnointiin uudet arviointilomakkeet, joilla pyrittiin Kohtaamistaidetoiminnan entistä tarkoituksenmukaisempaan havainnointiin ja arviointiin.

Opinnäytetyössä kuvataan toiminnallisten ryhmäkertojen kulkua ja lasten toimintaa ryhmässä. Toiminnan arviointiin kehitetyt lomakkeet tuottivat aineistoa toiminnan laadun arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Lasten ryhmätoiminnasta saatujen kokemusten perusteella Kohtaamistaidete soveltuu lasten taidekasvatukseen, ja sillä voidaan nähdä olevan suotuisaa vaikutusta lasten kykyyn huomioida ja arvostaa toisiaan ryhmässä. Lasten keskittyminen ryhmätilanteessa vahvistui toiminnan myötä, ja sosiaalisissa taidoissa havaittiin myönteistä kehitystä. Opinnäytetyön tulokset ovat linjassa aikaisempien lasten Kohtaamistaideteesta tehtyjen havaintojen kanssa.

Anni Lehtikunnas

Encounter art for children - active thesis

Year

2015

Pages

50

Active thesis was conducted as a part of Laurea University of Applied sciences efforts to research and develop Encounter Art. Encounter Art is developed from Japanese Clinical art to suit the needs of customers in the field of Finnish social services. Encounter Art is based on use of visual arts and multisensory approach to promote social interaction, understanding and respect in a group setting. Goals of this active thesis were to organize integrated Encounter Art group for special needs children. Five 4-year olds with challenges in social interaction and issues with hyperactivity were selected to the group. Seven Encounter Art sessions were held. Public display of participants' artwork was established in a library. Airi Sasaki was working as my assistant director as I mutually assisted her with her Encounter Art project aimed at disabled adults. New forms were created to better evaluate the use of Encounter Art and to analyze potential therapeutic effect it has on development and behavior of children.

Thesis describes how the active group sessions proceeded and details the behavior of participating children. New forms for evaluation produced meaningful content which can be used to further develop Encounter Art for children. Positive experiences in the active group seem to indicate, that Encounter Art can be used as part of children's art upbringing. Some indication of increased awareness in appreciation of other children in a group-setting is suggested. Decrease in hyperactivity and positive development on social interaction skills, were observed in participating children. Findings of this active thesis are in line with previous experiences of Encounter Art to children.

Sisällys

Johdanto.....	6
1 Kohtaamistaide ja varhaiskasvatus	7
1.1 Esteettinen orientaatio ja taidekasvatus	7
1.1.1 Taidekasvatus osana päiväkotipäivää.....	8
1.1.2 Kuvataidekasvatus varhaiskasvatuksessa.....	9
1.2 Sensitiivisyys arvostavan kohtaamisen lähtökohtana	9
1.3 Erityisestä tuesta ja sen määrittelystä	10
2 Opinnäytetyön tavoitteet ja arviointi	12
2.1 Arviointimenetelmät ja lomakkeet	13
2.1.1 Lasten työskentelyn havainnointi	13
2.1.2 Ohjaajien itsearviointilomakkeet	16
2.1.3 Päiväkodin palautelomake	18
2.2 Arviointiaineiston analyysi.....	18
3 Toimintaympäristö ja ryhmäkertojen kuvaukset.	19
3.1 Oman näköiset omenat.....	19
3.2 Syksyn lehdet	20
3.3 Korttimaalaus	22
3.4 Unisieparit	26
3.5 Parityöskentely	28
3.6 Satumarmorointi	29
3.7 Kohtaamistaideprofessorin kirje.....	29
3.8 Taidenäyttely	32
4 Kohtaamistaideryhmissä havaitut tulokset ja lapsikohtaiset vaikutukset	32
4.1 Lapsikohtaiset havainnot	32
4.2 Toiminnassa havaittuja ryhmäilmiöitä	34
5 Eettiset kysymykset.....	34
6 Oma oppimiseni	35
7 Pohdinta	37
Lähteet	39
Liitteet.....	40

Opinnäytetyöni oli lasten toiminnallisen Kohtaamistaideryhmän ohjaaminen. Opinnäytetyön kehittämiskulma oli luoda Kohtaamistaitteen asiakkaiden ja ohjaajuuden arviointilomakkeista paremmin lasten ohjaamiseen ja havainnoimiseen soveltuvat muodot. Kehittämistyö tapahtui päiväkodissa järjestämäni toiminnallisen Kohtaamistaideryhmän rinnalla.

Valitsin aiheen, koska olen kiinnostunut Kohtaamistaitteen lähestymistavasta lasten kuvataidetyöskentelyn ohjaamiseen. Sen lisäksi, että haluan ohjata Kohtaamistaidetta lapsille, tahdoin myös kehittää tällä hetkellä käytössä olevia työskentelyn ja asiakkaiden arvioinnin metodeja. Nyt käytössä olevat Kohtaamistaitteen ryhmäläisten työskentelyn arvioinnin lomakkeet on pienin sovellutuksin käännetty Japanilaisista Clinical Art-esikuvistaan. Ne soveltuvat parhaiten muistisairaiden vireyden ja toiminnan arviointiin, eikä niiden soveltuvuutta muiden asiakasryhmien kanssa toimimiseen ole juurikaan tutkittu. Oman ohjaajakokemukseni mukaan, lasten toimintaa on haastavaa sovittaa näihin kaavioihin, sillä heidän tarpeensa eroavat muistisairaiden kuntouttamisesta monin olennaisin tavoin. Nykyiset arviointimenetelmät saattavat johtaa Kohtaamistaitteen ohjaajia arvottamaan lasten toimintaa epätarkoituksenmukaisella tavalla.

Kehitin tätä työtä varten myös uuden itsearviointilomakkeen. Uusi itsearviointilomake keskittyy oman sekä ohjaajaparin työskentelyn arvioimiseen samoin kuin edeltäjänsäkin, mutta painottuu enemmän laadullisen ja pohtivan aineiston tuottamiseen vanhan, numeroihin perustuvan palautteen sijaan. Oman kokemukseni mukaan vanhan ohjaajuuden arviointilomakkeen täyttäminen ei anna parasta mahdollista pohjaa ohjaajien keskinäiselle palautekeskustelulle.

Kohtaamistaitteen toimintamalliin kuuluu olennaisena osana kaksi ohjaajaa, joten ohjaustyössä autoimme Airi Sasakin kanssa toisiamme vastavuoroisesti. Hänen opinnäytetyönsä on kehitysvammaisten Kohtaamistaideryhmä. Kahden eri asiakasryhmän ohjaaminen tarjosi mahdollisuuden käsitellä Kohtaamistaidetta monesta näkökulmasta. Airin kanssa toimin havainnoivassa ja avustavassa roolissa kahdeksan ryhmäkodissa asuvan kehitysvammaisen Kohtaamistaideryhmässä. Ohjasimme yhdessä 14 kohtaamistaidetuokiota ja järjestimme 2 kohtaamistaidenäyttelyä.

Oman opinnäytetyöni pääasiallinen aineiston kerääminen tapahtui päiväkodissa, viiden 4-vuotiaan Kohtaamistaideryhmässä. Päiväkodin henkilökunta valitsi ryhmään lapsia, joilla on sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tarkkaavaisuuden haasteita, ja yhdellä heistä on diagnosoitu erityisen tuen tarve.

Kehittäessäni arviointilomakkeita, tahdoin pystyä erottamaan arvioinnissa hyvin ohjatun Kohtaamistaideryhmän ja lasten suoriutumisen arvioinnin toisistaan. Keräsin palautetta päiväkodin työntekijöiltä ja täytin jokaisen toimintakerran jälkeen kirjallisen itsearvion. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus muodostui lasten Kohtaamistaideryhmien suunnittelusta ja toteutuksesta.

1 Kohtaamistaide ja varhaiskasvatus

Kohtaamistaidetta on kehitetty Suomessa vuodesta 2006 lähtien yhteistyössä Tokohoku Fukushi Universityn ja Japanin Clinical Art yhdistyksen kanssa. Laurea ammattikorkeakoulun roolina on ollut kouluttaa Kohtaamistaiteen ohjaajia sekä kehittää ja tutkia Kohtaamistaidetta Suomessa. Clinical Art on alun perin kehitetty Japanissa muistisairaiden potilaiden kognitiota kuntouttavaksi toiminnaksi (Kimura & al 2009) Myöhemmin Clinical Artia ja Suomalaista Kohtaamistaidetta on tarjottu myös muille ryhmille. Kohtaamistaiteen ja Clinical Artin ryhmiä on järjestetty lähes kaikille sosiaalialan keskeisille asiakasryhmille, mm kehitysvammaisille, mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, nuorille ja lapsille. Kohtaamistaiteen perusajatuk-sena on, että taiteen tekemisestä syntyy elämänmyönteisyyttä ja iloa. Keskeistä kohtaamistaiteessa on ajatus, että elämä on elämisen arvoista kaikissa vaiheissaan, ja että taide tarjoaa kohtaamiselle ja hyväksynnälle hyvän kasvualustan. (Pusa 2010).

Suomessa on alettu yhä laajemmin hyödyntää taiteeseen ja yhteisöllisyyteen nojaavia menetelmiä asiakkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sosiaali- ja terveysalalla. Kaikkia kuvataiteeseen perustuvia terapeutisia menetelmiä yhdistää taiteen käyttäminen ihmisten välisen vuorovaikutuksen välineenä. Erilaisten taideterapioiden, taiteen ja ihmistyön suhdetta voidaan tarkastella taiteen näkökulmasta kysymällä, kuinka taidetta tehdään, ja miten syntyneisiin taideteoksiin suhtaudutaan.

Toisin kuin perinteisessä kuvataideterapiassa, Kohtaamistaiteessa kiinnitetään huomiota valmiin työn esteettisiin ominaisuuksiin. Työskentelyssä pyritään siihen, että asiakas voi hyvin suunnitellussa toiminnassa, vaihteistuksen ja laadukkaiden taidetarvikkeiden avulla, luoda yksilöllisen ja itseään miellyttävän työn. Kauneuden näkemisellä itse tehdyssä työssä koetaan olevan yksilölle erityinen myönteinen vaikutus.

Kohtaamistaide on ryhmämuotoista toimintaa. Ryhmän tuki, yhteisöllisyys ja arvostus muodostavat oman osansa toimintamallin hoitavista vaikutuksista. Ryhmän kanssa työskennellään rinnakkain, pareittain, vaihtelevasti kevyessä tai intensiivisessäkin vuorovaikutuksessa. Kohtaamistaideohjaajat johdattavat ryhmää jakamiseen, kannustamiseen ja arvostamiseen aktiivisesti läpi työskentelyn.

1.1 Esteettinen orientaatio ja taidekasvatus

Suomalaisessa päivähoitossa varhaiskasvatus on jaettu sisällöllisiin orientaatioihin. Näitä ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Jokaisella orientaatiolla on oma paikkansa varhaiskasvatussuunnitelmissa, ja niiden kautta kehitetään lapsen valmiuksia kullakin elämän osa-alueella. Suomalaisessa päivähoitossa ohjattu toiminta liittyy aina yhteen tai useampaan kasvatukselliseen orientaatioon (Stakes 2006).

Esteettinen orientaatio on laaja ja monitahoinen. Se avautuu lapselle useita eri aistikanavia käyttäen. Tärkeitä ovat lapsen omakohtaiset ja ainutlaatuiset aistimukset, tuntemukset sekä kokemukset - esteettisessä orientaatioissa kuullaan, nähdään, havaitaan, luodaan, tunnetaan ja kuvitellaan (peda.net 2007). Kohtaamistaidetta voidaankin mielestäni tarkastella myös lapsen esteettisen orientaation

vahvistamisen näkökulmasta.

Esteettisen peruskokemuksen käsitteellä tarkoitetaan moniaistisia, pääasiassa lapsuudessa saatuja kokemuksia, joiden varaan lapsen myöhemmät taidemieltymykset, kulttuuriset arvostukset ja taideharrastukset rakentuvat. Esteettiseksi kutsutaan myös sellaisia taidekokemuksia, jotka saavat ihmisen nauttimaan omasta olemassaolosta sen itsensä tähden, ilman hyödyllistä tarkoitusta. Kyky kuvitella ja luoda sisäisiä maailmoja on lapselle tärkeä, sillä kuvittelu rakentaa hänen kykyään asettautua toisenlaisessa tilanteessa olevan ihmisen asemaan, ja siten luo pohjaa tuleville sosiaalisille taidoille ja empatiakyvyille. Kasvattajan tehtävä on ottaa käyttöön sekä todellinen, että kuvitteellinen maailma siten, että leikki ja eri taidemuodot auttavat lasta käsittelemään symbolista todellisuutta konkreettisen todellisuuden rinnalla. (THL 2009)

1.1.1 Taidekasvatus osana päiväkotipäivää

Varhaiskasvatuksessa taidekasvatus näyttäytyy luontevana osana arkea. Taidekasvatukseen sisältyy niin musiikin, kuvataiteen, lastenkirjallisuuden, tanssin, kuin draamakasvatuksenkin tavoitteellisia toimintatilanteita. Loruttelu pukemistilanteissa, lauleskelu leikin lomassa ja aikuisen eläytyminen draamallisiin leikkeihin on myös osa lapsen kulttuurista, esteettistä ja taiteellista kasvatusta. Kasvattaja luo lapsille mahdollisuuden esteettisiin kokemuksiin. Hän tukee lapsen kykyä käyttää aistejaan herkästi ja avoimesti. Aikuinen tukee lapsen intensiivistä läsnäoloa sekä hämmästelystä ja ihmettelystä taitoa. Kasvattaja rakentaa ympäristöä, jossa näkyvät ja kuuluvat lasten oman kulttuurin jäljet. (THL 2009)

Lasten taidekasvatuksen peruslähtökohtana voidaan pitää sellaisen oppimisympäristön luomista, joka ottaa huomioon lapsen kehitystason ja tavan kokea todellisuutta. Oppimisympäristössä tulee olla tilaa ja aikaa lapsen spontaanille toiminnalle, taiteelliselle ilmaisulle ja leikille. Näin lapsi voi peilata kokemuksiaan eri taiteenalojen kautta, ja oppia ilmaisemaan ja käsittelemään tunteitaan monipuolisesti. Kuvataiteen ja käsityön materiaalit päästävät lapset nauttimaan tuntokokemuksista. Varhaiskasvatuksen eri sisältöalueita voidaan opiskella kokonaisvaltaisesti taiteen avulla. Taide on muiden tieteenalojen rinnalla yksi tietämisen tapa, joka rakentaa lapsen suhdetta todellisuuteen. Taidekasvatuksessa olennaista on kokemuksellisuuden tarjoama moniaistinen tieto, joka on avoin tulkittavaksi. (THL 2009)

Luovuus ja leikki kulkevat käsi kädessä. Leikki on lapselle helppoa, vaikka vaatiikin taitoa. Sujuvuuden rinnalla leikki, luova toiminta ja taiteelliset prosessit ylläpitävät merkityksensä ja haasteellisuutensa. Lapsi lopettaa leikin heti, mikäli se on hänen mielestään tylsä. Itseohjautuva toiminta syntyy ilman ulkonaista pakkoa tai suoraa hyötyä, ja jatkuu itsestään ilman kannustimia. Itseohjautuvan toiminnan kautta syntyy 'flow-kokemus', tunne eräänlaisesta virtaamisesta, jolloin ajan ja paikan taju hämärtyy, ja toiminnasta tulee kaiken keskipiste. Lapset oppivat parhaiten leikin kautta. Taidekasvatus rakentaa ei-välineellistä arvomaailmaa, joka luo hyvän perustan inhimilliselle hyvinvoinnille ja hyvinvoiville yhteisöille. Parhaimmillaan taiteen läsnäolo arjessa parantaa, hoivaa ja lohduttaa. (THL 2009)

1.1.2 Kuvataidekasvatus varhaiskasvatuksessa

Kuvataidekasvatus varhaislapsuudessa ohjaa ja kehittää lapsen suhdetta kuvaan ja kuvan tekemiseen taiteellisten elämysten kautta. Lapsen esteettisen asennoitumisen ja luovuuden kehittyessä tapahtuu myös kokonaisvaltaista kasvua. Lapsen kulttuuriseksi osallistujaksi kasvaminen on yhteiskunnallinen päämäärä, johon taidekasvatuksella pyritään. Välitön aistiminen on esteettisen elämyksen perusta. Kuvataidekasvatus antaa runsaasti mahdollisuuksia lasten esteettisille elämyksille. Esteettiselle asennoitumiselle on ominaista katsoa kaikkea tuorein silmin ja avoimesti, ikään kun kaikki havaittaisiin ensimmäistä kertaa. Siihen liittyy ihmettelyn ja hämmästyksen tunne. Tietoista katsomista ja näkemistä voi harjoitella, ja se on olennainen osa myös Kohtaamistaidetta. Luovuuden kehittäminen on taidekasvatuksessa asenteiden ja prosessien tukemista, ei ainoastaan tulosten tarkastelua. Lapsen luovuus näkyy rohkeudessa kokeilla erilaisia toimintatapoja, ratkaista ongelmia ja ylittää omia rajojaan. Kasvattajan tehtävä on varata aikaa kiireettömään työskentelyyn, jossa lapsilla on aikaa tutkia ja kokeilla. (Högström, Saloranta 2001, 147)

Pienen lapsen kuvissa on viivoja ja yksinkertaisia muotoja, joskus jopa hahmoja. Lapsi osaa tehdä esteettisiä valintoja esimerkiksi sen suhteen, millaisia värejä käyttää työssään. Aikuinen tehtävä ei ole mennä korjailemaan lapsen työtä tai tehdä siihen lisäyksiä. Aikuinen varmistaa sen, että lapsen työ pääsee asianmukaisesti esille ja saa ansaitsemansa arvostuksen. Kuvataiteellinen työskentely rakentaa lapsen identiteettiä. Hän saa mahdollisuuden harjaantua fyysis-motorisesti ja kognitiivisesti, samalla kun oppii jäsentämään tunnemaailmaansa ja toimimaan sosiaalisissa tilanteissa. Työskennellessään lapsi jättää yksilöllisen jäljen, joka heijastelee häntä itseään. Ryhmässä lapsi harjoittelee oman työnsä arvostamisen lisäksi myös itsenäisyyttä suhteessa kasvattajiin ja toisiin lapsiin. Kognitiivisia taitoja tarvitaan läpi työskentelyprosessin, niin valintoja tehdessä kuin ongelmia ratkaistessakin. Kuvataide on lapselle kieli, jolla ilmaista ja työstää kokemuksiaan. (THL 2009)

1.2 Sensitiivisyys arvostavan kohtaamisen lähtökohtana

Lapsi tarvitsee sensitiivistä aikuista, jotta hän voisi säädellä tunteitaan, hallita stressiä, toimia ryhmässä ja oppia uutta. Sensitiivisyys on emotionaalista viestintää, jonka hoitava aikuinen suuntaa lapseen. Sensitiivisessä vuorovaikutuksessa hoitajan asento, eleet ja katseet kertovat lapselle, että hän on arvokas ja häntä kuunnellaan. Sensitiivinen aikuinen pystyy lukemaan lapsen tunneviestejä; onko lapsi esimerkiksi iloinen, pettynyt tai turhaantunut. Aikuinen iloitsee lapsen seuraamisesta, ja antaa selkeitä myönteisiä tunneviestejä lapselle nauttien yhteisestä vuorovaikutuksesta. Sensitiivinen aikuinen antaa kehunsa vilpittömästi ja aidosti. Lapsi tarvitsee kehittyäkseen kohtaamista ja aikuisen läsnäoloa turvallisessa ympäristössä. Saadessaan riittävän kokemuksen sensitiivisestä yhteydestä ja hoivasta, rakentuu ja vahvistuu lapsen luottamussuhde häntä hoitaviin aikuisiin. (Mäkelä 2014)

Sensitiivinen vuorovaikutus on erityisen tärkeää lapselle, jolla on vuorovaikutuksen haasteita. Parhaimmillaan sensitiivinen vuorovaikutus syntyy spontaanisti. Kuitenkin ylivilkkaan lapsen päivä saattaa olla täynnä

kieltoja, nuhteita ja aikuisten tuimia katseita, ja siksi hoitajien tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten he ajattelevat lapsesta ja he miten hänet kohtaavat. Lapsi tarvitsee aikuiselta lämmintä ja hyväksyvää vuorovaikutusta, jotta hän voisi muodostaa myönteisen minäkuvan ja oppia säätelemään tunteitaan. Jokainen kohtaaminen rakentaa lapsen käsitystä siitä, millainen hän itse on, millaisia muut ovat, ja miten muiden kanssa tulee toimia (Mattila 2011:18- 19, 91.)

Kaikki lapset tarvitsevat aikuisten asettamia rajoja. Rajat ovat olemassa niin lapsen fyysisen kuin psyykkisenkin turvallisuudentunteen vuoksi. Selkeät rajat antavat lapselle tunteen siitä, että hän on turvassa, aikuiset välittävät ja huolehtivat hänestä. Turvallinen aikuinen pystyy luomaan lapsen arkeen selkeät säännöt ja rytmin, joka kannattelee lasta läpi päivän. Lapsen ei tarvitse osata päättää, milloin hän herää, syö tai menee nukkumaan, vaan hän voi luottaa näissä asioissa aikuisten huolenpitoon. Kun lapset testaavat rajoja, he kokeilevat myös sitä, voivatko luottaa aikuisiin. Tällöin aikuisen tulee olla määrätietoinen ja säilyttää hyvä, turvallinen vuorovaikutussuhde lapseen silloinkin, kun hän rajaa lapsen käytöstä. Hoitajan on hyvä muistaa, että lapsi saattaa rikkoa rajoja vahingossa, tai hän saattaa olla liian kiihtynyt tai väsynyt täyttääkseen aikuisten odotuksia. Näissä tilanteissa aikuisten rauhallinen, empaattinen, määrätietoinen opastus on erityisen tärkeää. (Jantunen M. 2011:6-7.)

Omien tunteiden tunnistaminen ja kohtaaminen on lapselle haastavaa. Vaikeiden tunteiden myllerryksessä lapsi miettii; sallitaanko minulle tunteet, jotka tekevät minusta kenties ärsyttävän ja häiritsevän aikuisen silmissä? Lapsi oppii ympärillään olevilta aikuisilta sen, millaiset tunteet ovat hyväksyttäviä ja miten vaikeita tunteita voi kestää. Aikuiset näyttävät tietoisesti tai tiedostamatta omalla esimerkillään lapsille, miten tunteita käsitellään. Lapsen on helpompi oppia käsittelemään omia tunteitaan, kun hän saa aikuisilta turvallisen viestin siitä, miten kaikki tunteet kuuluvat luonnollisena osana elämään. Lapsi tarvitsee kokemuksen siitä, että hänet hyväksytään tuntevana ihmisenä. (Mattila 2011: 83)

Koska lapsi peilaa aikuisen tunteita ja oppii niistä, on tärkeää, että kasvattajat ovat tietoisia omista tunteistaan ja kipukohdistaan. Aikuinen on vastuussa omista tunteistaan silloinkin, kun ne heräävät vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Lapsi ei ole vastuussa niistä tunteista, joita hänen käyttäytymisensä herättää aikuisissa. Lapsi kokee olonsa turvattomaksi, jos hän joutuu muokkaamaan toimintaansa ollakseen aikuiselle mieliksi. Jotta aikuinen voi ottaa vastuun omista tunteistaan, tarvitsee hän itsetutkiskelua ja omien kasvuhaasteidensa läpikäymistä. (Mattila 2011: 62-63)

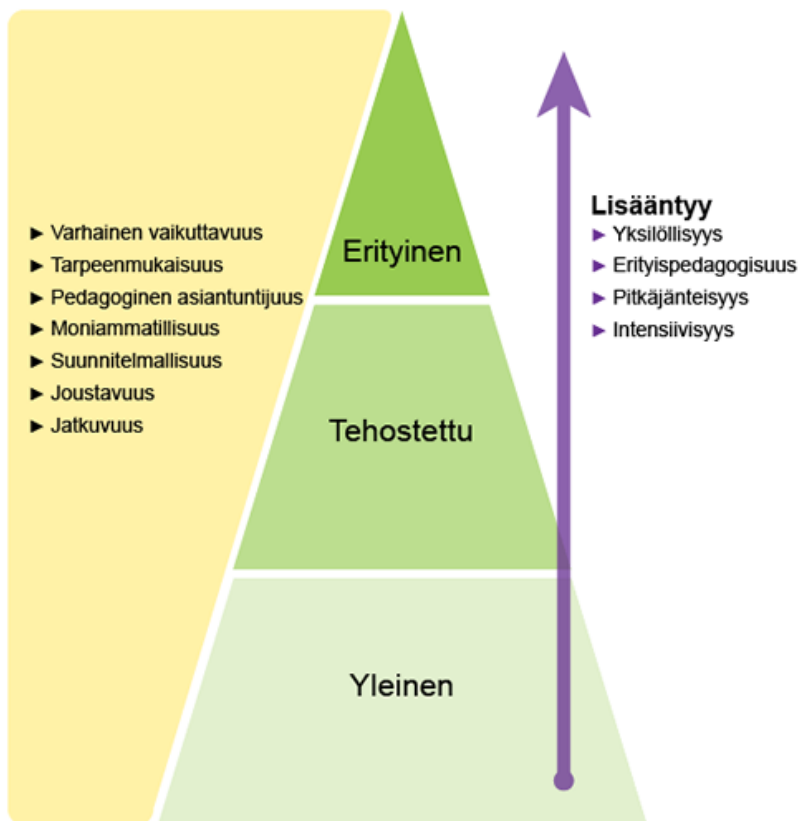
1.3 Erityisestä tuesta ja sen määrittelystä

Erityiselle tuelle ja vammaisuudelle on olemassa kirjava määrä erilaisia nimikkeitä ja määritelmiä. Kaikille niille on kuitenkin yhteistä se, että erityisen tuen tarpeessa nähdään olevan niiden lasten ja aikuisten, joille yhteiskunnan valtaväestölle suuntaamat hoito-, kasvatus- ja koulutusmallit eivät ole riittäviä. Erityisopetusnimikkeet ovat usein välttämättömiä, jotta asianomainen saisi tarvitsemaansa tukea, mutta ne voivat olla myös leimaavia ja haitallisia. Erityiskasvatuksen piiriin kuuluu kirjava joukko lapsia, jotka eivät ole kehitysvammaisia, mutta joiden koetaan tarvitsevan erityistä tukea. Vaikeasti määriteltävissä ovat ns. käytöshäiriöt ja ylivilkkaus, joiden diagnosoimista on kritisoitu lähinnä subjektiiviseksi. Lapsuutta tutkivat

sosiologit suosittavat lasten luokittamisen hylkäämistä, koska pitävät luokittelua leimaavana, aliarvioivana ja syrjivänä käytäntönä, joka lisää sosiaalista eriarvoisuutta (Penn 2000, 83).

Yksilölliset piirteet tai toimintatavat saatetaan leimata elimellisiksi vammoiksi, vaikkei niiden taustalta ole todistettavasti kyetty löytämään elimellistä perustaa. ADHD ja Aspergerin oireyhtymä ovat esimerkkejä diagnooseista joita voidaan pitää yhä voimistuvan medikalisaation tuloksina.” (Möberg ym. 2009, 56) On mahdollista, että erityisopetusnimike kiinnittää yksipuolista huomiota lapseen. Sen sijaan, että vaikeuksia selittäviä tekijöitä etsittäisiin myös ympäristöstä, nähdään vika helposti lapsessa. Diagnoosi voi saada kasvattajat vakuuttuneeksi siitä, etteivät lapsen käyttäytyminen ja siihen vaikuttaminen ole enää heidän käsissään. Tällöin kasvattajat lakkaavat luottamasta omiin kykyihinsä tarttua ongelmiin ja vaikuttaa niiden ratkaisuihin. Vammaisuuden tutkijat ovat todenneet, että erityisoppilasnimikkeiden käyttöön liittyy sekä myönteisiä että kielteisiä seuraamuksia. Alan ammattilaisten pitäisi siis omaksua eettisesti arvokas nimikkeiden käyttötapa. Arvo ei tällöin perustu nimikkeiden käytön tarkkuuteen vaan siihen, miten hyvin ne avaavat ovia ja luovat mahdollisuuksia asianosaisille. (Gilman ym. 2000)

Suomessa useimpien kuntien varhaiskasvatuksessa on käytössä kolmiportaisen tuen malli, jossa annettu tuki on jaettu yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Kohtaamistaideryhmämme lapset ovat kaikki yleisen ja tehostetun tuen piirissä, yhden lapsen tarpeet määritellään erityistä tukea tarvitseviksi.

Kuva 1. Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki varhaiskasvatuksessa (Vantaan kaupunki 2012).

Tällä nimeämisellä ja erittelyllä pyritään turvaamaan kaikille riittävät erityistoimenpiteet, jotta lapset saisivat parasta mahdollista hoitoa ja tukea sekä päivähoitossa, että koulussa. Kolmiportaisessa mallissa pyritään mahdollisimman vähäiseen leimaamiseen. Pääpaino ei siis ole lasten luokittelussa, vaan haasteiden tunnistamisessa ja niihin vastaamisessa.

Toiminnalliseen ryhmään valituilla lapsilla on kaikilla omanlaisiaan kehityshaasteita. Yksi heistä on diagnostisesti kehitysvammainen, mutta Kohtaamistaitteen kontekstissa ei välttämättä ole tarpeen erotella lapsia tavallisiksi ja erityistä tukea tarvitseviksi. Vammaisten sosiaalisen osallistumisen esteet johtuvat usein yhteiskunnallisista järjestelyistä ja asenteellisesta ilmapiiristä. Tällöin tarkoituksenmukaisin ja eettisesti kestävin ratkaisu on keskittyä poistamaan vammauttavia yhteiskunnallisia käytäntöjä (Linton 1990, Oliver 1996, Priestley 2003, Vehmas 2005.)

Normaali ei kulttuurisena käsitteenä ole pelkästään kuvaileva vaan myös arvottava käsite, ja siksi sitä ei voi tarkastella neutraalina mittapuuna. Kyse on aina normaalista jollekulle, ei kaikille, eli kyse on yhteiskunnallisesta vallasta määrittää oman ryhmän arvot universaaleiksi mittapuiksi kaikille etnisestä tai sosiaalisesta taustasta, sukupuolesta tai iästä riippumatta (Möberg ym.) 2009,17). Jokainen ihminen tarvitsee apua ja tukea jollain elämänsä osa-alueella. Kohtaamistaideryhmässä tulisi jokainen lapsi kohdata ensisijaisesti ainutlaatuisena yksilönä.

2 Opinnäytetyön tavoitteet ja arviointi

Kohtaamistaideryhmän tavoite on muodostua lapsille mielekkääksi, lämpimän ja arvostavan kohtaamisen paikaksi, jossa kukin voi olla oma itsensä ja tehdä itsensä näköisiä töitä.

Tavoittelen Kohtaamistaitteen keinoin tukevani lasten itsetunnon, hienomotoriikan ja sosiaalisten taitojen kehittymistä ja vastaavani heidän tarpeisiinsa niin yksilöinä kuin osana ryhmää.

Havainnointilomakkeista pyrin tekemään sellaiset, että niitä voisivat muutkin kohtaamistaidesohjaajat hyödyntää ja edelleen kehittää. Ne toimivat oman työskentelyni tukena, mutta niiden arvioiminen käytännössä ei ole opinnäytetyön varsinainen tavoite.

Opinnäytetyöni tavoitteena on myös edistää Kohtaamistaitteen tunnettavuutta ja käyttöä yhtenä varhaiskasvatukseen sopivana taidelähtöisenä toimintamallina. Tarkoitukseni on tuoda työelämään tietoisuutta siitä, että Kohtaamistaide ei ole vain yksi menetelmä lisää. Kohtaamistaide tuo mukanaan kokonokaisvaltaisen, myönteisen, ihmisyyttä arvostavan ja tukevan lähestymismallin.

Vaikka lasten hoitaminen ja ohjaaminen onkin minulle jo aikaisemmasta ammatistani lähihoitajana tuttua, tavoitteeni on kehittyä sensitiivisenä aikuisena ja lasten kohtaamistaitteen ohjaajana. Tahdon kartuttaa tietojani ja taitojani erilaisista taidetyöskentelymalleista sekä saada lisää kokemusta lapsen arvostavasta kohtaamisesta etenkin taidetyöskentelyn kontekstissa, jotta voin suunnitella ja ohjata entistä paremmin lapsille sopivaa taidetyöskentelyä.

2.1 Arviointimenetelmät ja lomakkeet

Kehitin aikaisempia Kohtaamistaiteen arviointilomakkeita soveltaen kolme uutta lomaketta, joissa keskitytään lasten Kohtaamistaidetoiminnan monipuoliseen arvioimiseen. Nämä uudet lomakkeet koostuvat lasten havainnoinnista, itsearviointista ja päiväkodin antamasta palautteesta. Lomakkeilla pyrin entistä tarkoituksenmukaisempaan ja tarkempaan havainnointiin sekä havaintojen kirjaamiseen. Lasten toiminnan havainnoinnin lomakkeet pohjautuvat Kohtaamistaiteen lisäksi varhais- ja taidekasvatuksen yleisiin tavoitteisiin ja teorioihin. Lomakkeet on tarkoitettu täyttämään jokaisen Kohtaamistaidekerran jälkeen.

2.1.1 Lasten työskentelyn havainnointi

Lomake täytetään yhdessä ohjaajaparin kanssa. Ohjaajat voivat myös arvioida saman lapsen toimintaa erikseen, jonka jälkeen he pystyvät tarkastelemaan, vastaavtko heidän subjektiiviset havaintonsa lapsen toiminnasta toisiaan.

Lomakkeessa arvioidaan tarkkaavaisuutta, aistien käyttöä, luovuutta, hienomotoriikkaa, ohjeistuksen ymmärtämistä, sosiaalista toimintaa, arvostuksen taitoja, tunnetilaa sekä tyytyväisyyttä omaan työhön. Lomakkeessa huomioidaan myös lapsen oma mielipide toiminnasta. Seuraavissa kappaleissa kerron lyhyen taustan arvioinnin eri osa-alueille.

Havainnointilomake 1. Ohjaajien arvio lapsista. pvm _____

Toimintakerta: _____

1. Tarkkaavaisuus (orientaatio)

1. Ei osoita kiinnostusta toimintaan, pyrkii pois tilanteesta
2. Ei osoita kiinnostusta, katsoo pois, tekee muuta.
3. Ajoittain osoittaa kiinnostusta.
4. Kiinnostunut ja keskittynyt
5. Erittäin keskittynyt, nauttii virittäytymisestä

2. Aistien käyttö (orientaatio)

1. Ei tahdo tutkia orientaatiomateriaaleja.
2. Arastelee aistien käyttöä, on välittelevä, varovainen
3. Tutkii orientaatiomateriaaleja nopeasti ja pinnallisesti
4. Tutkii orientaatiomateriaaleja monipuolisesti
5. Tutkii orientaatiomateriaaleja monipuolisesti, eläytyy, nauttii

3. Tarkkaavaisuus (taidetyöskentely)

1. Ei ole kiinnostunut, pyrkii pois tilanteesta
2. Ei ole juurikaan kiinnostunut.
3. Osallistuu rohkaisemalla
4. On halukas työskentelemään
5. Nauttii ja on erittäin halukas työskentelemään

4. Luovuus ja valinnat (taidetyöskentely)

1. Ei tee itse valintoja.
2. Vähän omia valintoja
3. Ottaa valinnoissa mallia muiden töistä/ohjaajalta
4. Tekee omanlaisiaan töitä annetun ohjeistuksen puitteissa
5. Työskentelee kekseliäästi ja luovasti ohjeita tulkiten.

5. Hienomotoriikka (leikkaaminen, maalaminen jne)

1. Ei pysty työskentelemään valituilla taidemateriaaleilla
2. Työskentely on huomattavan vaikeaa
3. Pystyy työskentelemään itsenäisesti
4. Käyttää taidemateriaaleja ja välineitä vaivatta
5. Taitavaa, korkeatasoista työskentelyä

6. Ohjeistuksen ymmärtäminen

1. Suuria vaikeuksia ymmärtää annettu ohjeistus
2. Vaikeuksia ymmärtää sanallisia ohjeita, mallin näyttäminen ja henkilökohtainen ohjaus mahdollistaa työskentelyn
3. Ymmärtää selkeät sanalliset ohjeet
4. Ymmärtää vaivatta sanallisia ohjeita
5. Ymmärtää ohjeistuksen ja tulkitsee sitä luovasti.

7. Sosiaalisuus

1. Ei ole kiinnostunut muista lapsista.
2. Osoittaa pientä kiinnostusta muita lapsia kohtaan
3. Osallistuu keskusteluun
4. Aktiivinen vuorovaikutuksessa lasten ja ohjaajien kanssa
5. Aktiivista, ryhmän toimintaa tukevaa vuorovaikutusta

8. Arvostuskierros

1. Ei tahdo osallistua
2. Kysyttävissä sanoo jotain
3. Hiljainen, ohjattuna pyrkii tekemään arvostavia huomioita
4. Tekee arvostavia huomioita, mukaillee ohjaajien ja muiden lasten sanavalintoja
5. Tekee spontaaneja, omanlaisiaan arvostavia huomioita.

9. Tyytyväisyys omaan työhön (ohjaaja havainnoi)

1. Negatiivinen suhtautuminen omaan työhön
2. Välinpitämätön suhtautuminen omaan työhön
3. Lähes tyytyväinen omaan työhön
4. Tyytyväinen omaan työhön
5. Ilahunut ja ylpeä omasta työstä.

10. Tunnetila (Ohjaajan havainnoima)

1. Surullinen tai ärtynyt
2. Väsynyt, levoton
3. Neutraali
4. Rauhallinen, keskittynyt
5. Innostunut ja keskittynyt

11. Lapsen oma mielipide toiminnasta.

1. Ei pitänyt tuokiosta
2. Piti jonkin verran
3. Ei osaa sanoa
4. Oli mukavaa/kivaa
5. Toiminta oli erittäin mukavaa/kivaa

Kuva 2. Havainnointilomake 1. Ohjaajien arvio lapsista

Tarkkaavaisuuden havainnointi antaa aikuiselle vihjeitä siitä, millaisista asioista lapsi on kiinnostunut, ja millaisen ympäristön hän tarvitsee keskittyäkseen. Mikäli lapsen tarkkaavaisuus ei pysy yllä, on toiminta hänen mielestään todennäköisesti tylsää tai liian vaikeaa. Lasten tarkkaavaisuutta voi vahvistaa toiminnas-

sa yllätyksellisyydellä, sekä välittämällä omaa innostusta tunnevärityneellä puheella ja liikkeellä. Lasten omia aloitteisiin, kuten innostuneisiin huomautuksiin tai arvauksiin voi pienessä ryhmässä vastata, ja niiden pohjalta kehittää toiminnan taustalle lisää tarinallisuutta ja mysteeria. Näin voi tukea lasten omaa mielikuvitusta ja lisätä lapsen sitoutuneisuutta toimintaan. Toimintaa on hyvä ohjata tilassa, jossa ei ole turhia aistiärsykyksiä, kuten meteliä tai näköyhteyttä toiminnan ulkopuolisiin tapahtumiin.

Koska esteettiset peruskokemukset perustuvat moniaistisuudelle, on lasten aistien käytön havainnointi perusteltua. Kohtaamistaiteen virittäytymisvaiheeseen moniaistisuus kuuluu olennaisena osana. Aistien käyttöä seuraamalla ohjaaja voi saada viitteitä siitä, millaisia aistikokemuksia kukin lapsi tarvitsee. Havainnoimalla aikuinen saa myös tietoa siitä, miten herkkä lapsi on tuoksuille, mauille ja tuntoaistimuksille, ja hän voi hyödyntää tätä tietoa tulevaa taidetyöskentelyä suunnitellessaan. Oletuksena voidaan pitää sitä, että lapsi nauttii eniten sellaisista moniaistisista kokemuksista, jotka vahvistavat hänen sensorista integraatiotaan, eli hermoston kykyä ottaa vastaan ja tulkita tarkoituksenmukaisesti aistimuksia. (Ayres, 2008)

Lapsen luovuus on oleellinen osa taidetyöskentelyn havainnointia, sillä taiteen tekeminen on lähtökohtaisesti luova prosessi. Usein lapset pyrkivät ohjatussa askartelussa ja taidetyöskentelyssä tekemään töitä, jotka miellyttävät aikuisia tai näyttävät samalta, kuin aikuisen tekemä malli. Luovuuden toteutumiseksi lapsen täytyy tehdä vapautuneesti juuri oman mielensä mukaista työtä, ilman pelkoa siitä, että aikuiset tai toiset lapset eivät pidä hänen työstään. Luovuus tarvitsee kukkiakseen turvallisen ja vapautuneen ilmapiirin. Kohtaamistaiteen struktuuri antaa työskentelylle raamit. Struktuuri ei kuitenkaan ole luovuuden este, vaan inspiraation lähde. Kohtaamistaide tarjoaa valmiin mallin sijaan strukturoidut työskentelytekniikat, joiden puitteissa voi syntyä lukematon määrä erilaisia, persoonallisia taideteoksia. Taidetyöskentelyssä luovuus kukoistaa, kun kukin ryhmään osallistuva pyrkii tekemään omannäköistä työtä tarjotuilla välineillä ja tekniikoilla.

Lapsen hienomotoriset valmiudet kehittyvät jatkuvasti. Piirtäessä, maalatessa, taitellessa, rypistäessä, leikatessa, repiessä, töpötellessä, pujotellessa ja liimatessaan lapsi kehittää hienomotorisia taitojaan. Hienomotorista suoriutumista arvioimalla ohjaaja näkee, onko hänen suunnittelemansa taidetyöskentely lapsille teknisesti sopivan haastavaa. Hienomotorisia taitoja arvioimalla aikuinen voi havaita mahdollisen tuen ja kuntoutuksen tarpeen. Hienomotorinen tarkkuus ja taiteellinen lahjakkuus eivät kuitenkaan missään nimessä ole synonyymejä, vaan myös hienomotorisesti heikosti suoriutuva lapsi kykenee laadukkaaseen taidetyöskentelyyn silloin, kun sopiviin välineisiin ja materiaaleihin kiinnitetään huomiota. On tärkeää, että valituilla tekniikoilla lapsi kykenee tekemään persoonallisen ja itseään miellyttävän työn.

Ohjeistuksen ymmärtämistä havainnoidessaan aikuinen saa tietoa siitä, millaista ohjeistusta kukin lapsi tarvitsee. Ohjeistamisen apuna on hyvä käyttää malleja, ja tarvittaessa henkilökohtaista ohjausta. Lapsen on vaikea keskittyä toimintaan, jos hän ei ymmärrä, mitä ja miten hänen tulisi tehdä. Epäselvä ohjeistus haastavaksi koettuun tehtävään aiheuttaa lapsessa levottomuutta ja ahdistusta. Lapsi saattaa myös hävetä sitä, mikäli hän ei ole vielä ymmärtänyt ohjeita muiden jo aloitettua työskentelyn. Ohjeistuksen ymmärrettävyyden lapsi usein tarttuu rohkeasti työhön, joten ohjeistukseen on tärkeä kiinnittää erityistä huomiota.

Kohtaamistaide on ryhmämuotoista toimintaa, jossa sosiaalisuus näyttelee tärkeää osaa. Aikuisen on hyvä havainnoida sitä, miten lapsi vuorovaikuttaa muiden ryhmäläisten kanssa, ja tapahtuuko tässä vuorovaikutuksessa kehitystä ryhmän edetessä. Ohjaajat näyttävät esimerkillään sen, miten toista ihmistä kuunnellaan ja otetaan huomioon. Erilaisia virittäytymis-, työskentely- ja arvostustekniikoita valitessa voidaan vaikuttaa ryhmän dynamiikkaan ja toimintaan. Jotkin arvostuskierroksen muodot vaativat turvallista ja hyvin toimivaa ryhmää, ennen kun niitä voidaan hyödyntää.

Arvostuskierros kuuluu olennaisena osana kohtaamistaitteeseen. Arvostuskierroksella opetellaan näkemään kauneutta ja havaitsemaan muotoja, rakenteita, tekstuureja, värejä ja sommittelua. Sanallinen arvostus on usein helpompaa verbaalisesti lahjakkaille lapsille. Lapset saattavat helposti toistaa aikuisten ja toisten lasten sanoja, jos eivät aivan ymmärrä, mistä arvostuksessa on kyse. Arvostuskierroksen apuna voidaan käyttää kehyksiä ja muita työkaluja, jolloin arvostaminen ilman sanoja helpottuu. Tärkeintä on yhdessä lasten kanssa rakentaa arvostuksen ja hyväksynnän ilmapiiriä.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lasten itseluottamusta ja omakuvaa. Tyytyväisyys omaan teokseen kertoo paitsi taidetyöskentelyn onnistuneisuudesta, myös lapsen yleisestä kriittisyydestä itseään ja omaa tekemistään kohtaan. Joskus lapset vaativat itseltään paljon, tai heillä on mielessään voimakas visio siitä, miltä valmiin teoksen tulisi näyttää. Oman työn ja taitojen hyväksyminen on osa kasvua. Kohtaamistaitteessa keskeisenä nähdään se, että tekijä voi kokea arvoa ja kauneutta omassa työssään.

Lapsen omaa mielipidettä toiminnasta on tärkeää kysyä, jotta lapsi voi opetella ilmaisemaan mielipiteensä ja antamaan palautetta. Kun lapselta kysytään, hän oppii että hänen näkemyksellään on merkitystä ja häntä kuunnellaan. On kuitenkin hyvä muistaa, että lapset pyrkivät usein palautteellaan ilahduttamaan ja miellyttämään aikuista. Lapsen antama suullinen palaute ei siis voi olla ainut toiminnan laadun mittari. Toimintaa arvioidessa aikuisen tekemien havaintojen tulee täydentää ja tukea lapsen sanoittamaa tunnetta.

2.1.2 Ohjaajien itsearviointilomakkeet

Ohjaajan itsearviointi ja reflektio kuuluu olennaisena osana Kohtaamistaideryhmän ohjaamiseen. Toimintaa arvioidessa ohjaaja ei kiinnitä huomiota yksipuolisesti lasten suoriutumiseen, vaan pohtii myös omaa ja parinsa osuutta lasten onnistuneen työskentelyn mahdollistajana. Luomani uusi lomake toimii edeltäjän tapaan ohjaajan omana reflektiona ja purkuna, sekä palautekeskustelun pohjana ohjaajaparin kanssa. Lomakkeessa ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja. Numeraalisen arvion sijaan kerätään avointa, pohdiskelevaa aineistoa.

Havainnointilomake 2. Ohjaajien itsearviointi

Ohjaajat täyttävät omansa, jonka jälkeen keskustelevat yhdessä. Huomioi jokaisen kysymyksen kohdalla virittäytyminen, taidetyöskentely ja arvostuskierrros.

Ohjaajan etunimi _____

1. Millainen oma tunnetilasi oli toiminnan aikana?
2. Heijastuiko tunnetilasi lapsiin ja ohjaamiseen?
3. Onnistuitko työskentelymenetelmien valinnassa?
4. Miten koet ohjaajaparisi vaikuttaneen tuokioon?
5. Mikä tuokiossa oli onnistunutta?
6. Muut tuokion kulkuun vaikuttaneet seikat, häiriötekijät yms.
7. Mitä seuraavalla kerralla voisit tehdä paremmin?

Kuva 3. Havainnointilomake 2. Ohjaajien itsearviointi

Ohjaajan on tärkeää tiedostaa oma tunnetilansa ja sen heijastuminen lapsiin. Aikuinen näyttää omalla esimerkillään lapsille, millaisilla tunteilla mihinkin tilanteeseen tulee suhtautua. On hyvä lähettää olemuksellaan lapsille sellainen viesti, että meneillään oleva toiminta on mukavaa, jännittävää ja kiinnostavaa. Jotta omia tunnetilojaan voisi säädellä, pitää ne ensin tietoisesti tunnistaa.

Sopivien työskentelymenetelmien valinta on olennainen osa tuokion onnistumista. Liian vaikean työskentely tai epätarkoituksenmukaisten taidetarvikkeiden kanssa toimiminen on kaikille ikävää, ja siksi välineet kannattaakin testata etukäteen. Myös liian helppo ja yksinkertainen toiminta voi turhauttaa. Parhaita tekniikoita Kohtaamistaitteeseen ovat sellaiset, joilla aloittelijakin saa aikaan kaunista, persoonallista jälkeä.

Ohjaajaparin kanssa on hyvä keskustella siitä, miten työnjako ja vuorovaikutus toiminnan aikana onnistuivat. Avoin vuorovaikutus ja yhteisten toimintamallien pohtiminen on tärkeää etenkin silloin, kun ohjaajilla on keskenään erilaiset näkemykset siitä, mikä on lasten parhaaksi. Ohjaajien väliset kemiat heijastuvat myös ohjattavaan ryhmään, ja heidän on hyvä näyttää arvostavan vuorovaikutuksen mallia lapsille kohtelemalla myös toisiaan kauniisti ja arvostavasti. Ohjaajaparille on tärkeää antaa onnistuneesta yhteistyöstä kiitosta.

Jokaisessa toimintakerrassa on jotain onnistunutta. Pahimmillaan ongelmakeskeinen ajattelu tekee näköalattomaksi ja kyyniseksi. Onnistumisten muistelu vahvistaa tunnetta siitä, että toiminnalla on arvoa ja sitä voidaan edelleen kehittää. On hyvä miettiä, mitkä tekijät vaikuttivat onnistumiseen ja miten niitä voisi käyttää avukseen toimintaa kehittäessä. Kun ohjaaja saa mahdollisuuden keskittyä siihen, mitä hän seuraavalla kerralla tekee paremmin, ei hänen tarvitse jäädä murehtimaan epäonnistumisiaan.

Itsearviointilomakkeeseen ohjaaja voi kirjoittaa tuntojaan vapaasti omin sanoin sen sijaan, että hän valitsisi valmiista vaihtoehdoista sopivan. Näin voidaan tuottaa pohtivaa ja monipuolista laadullista aineistoa, josta on konkreettisesti hyötyä tulevien toimintakertojen suunnittelussa. Itsearviointi kannustaa ohjaajia avoimeen, reflektiiviseen ja positiiviseen asennoitumiseen.

2.1.3 Päiväkodin palautelomake

Päiväkodin työntekijät ovat lasten kanssa päivittäisessä kontaktissa, joten koin tärkeäksi kerätä heiltä palautetta lasten toiminnasta ja havainnoidusta tunnetilasta Kohtaamistaideryhmien jälkeen. Palautelappu mahdollistaa avointen huomioiden kirjaamisen ja osallistaa työntekijöitä Kohtaamistaideryhmän prosessiin. Palautteen täyttäminen ei kuitenkaan tuota päiväkodin työntekijöille kohtuutonta työmäärää. Myös lasten vanhemmat voivat näillä lomakkeilla kirjata havaintoja lapsestaan jokaisen toimintakerran jälkeen.

Päiväkodin työntekijöille, havainnointilomake 3.

Lapsen etunimi: _____

1. Havaitsetko lapsen päivittäisessä toiminnassa tai tunnetilassa muutoksia kohtaamistaideryhmän jälkeen?

2. Millaisia muutoksia havaitset?

Kuva 4. Päiväkodin työntekijöiden palaute, havainnointilomake 3.

2.2 Arviointiaineiston analyysi

Lapsikohtaista havainnointiaineistoa aineistoa syntyi jokaisella seitsemällä ryhmäkerralla. Kokonaisaineiston kertymiseen vaikuttivat lasten poissaolot ja myöhästymiset tuokioista. Lopullista aineistoa kertyi seuraavasti: Anna x 5, Helmi x 7, Pyry x 7, Matti x 6, Jaakko x 6.

Pohtivaa itsearviointiaineistoa kertyi jokaisen ryhmäkerran jälkeen, ja sitä hyödynnettiin aktiivisesti ryhmätoimintaa suunnitellessa. Airi antoi osan itsearviointimateriaalista suullisena palautteena. Itsearviointiaineistoa syntyi seuraavasti: Anni x 7, Airi x3.

Päiväkodilta kerätty palaute jäi suppeaksi, heille jaettuja lomakkeita oli täytetty vain satunnaisesti. Osasta lapsista ei kertynyt päiväkodin palautetta lainkaan. Joidenkin toimintaa oli kuvattu muutamalla sanalla, esimerkiksi; ”levoton, vilkas”. Päiväkodilta lapsikohtaista palautetta kertyi seuraavasti Helmi x 2, Pyry x 2. Jaakko x 1.

Kolmella ryhmäkerralla mukana oli myös päiväkodin työntekijöitä, joiden tehtävänä oli kirjata omat havaintonsa rinnakkaiselle lasten havainnointilomakkeelle. Näistä lomakkeista palautettiin kaksi (2), joista yksi (1) on täytetty heti tuokion jälkeen. Toinen palautettu lomake oli täytetty viikko ohjatun toiminnan

päätyttyä. Työntekijöiden täyttämien lasten havainnointilomakkeiden anti jäi siis suppeaksi, mutta heidän lapsista tekemien havaintojensa voidaan silti nähdä olevan samansuuntaisia Airin kanssa tekemieni kirjausten kanssa.

3 Toimintaympäristö ja ryhmäkertojen kuvaukset.

Yhteistyökumppanini on 90-luvulla toimintansa aloittanut Helsinkiläinen päiväkotitoiminta. Päiväkodin toiminta mukailee Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa asetettuja tavoitteita.

Päiväkotitoiminta pyrkii korostamaan turvallisuutta ja jokaisen lapsen yksilöllisyyden huomioimista. Luottamus henkilökunnan ja vanhempien välillä, avoimuus sekä huumori työssä, ovat päiväkodin keskeisiä arvoja. Toiminnan tavoitteena on, että lapset kokevat hoidossa olonsa hyväksi ja turvallisiksi. Nämä päiväkodin arvot ovat syntyneet yhteistyössä henkilökunnan ja vanhempien kanssa.

Esikaupunkialueella sijaitsevista, pienehköissä tiloissa on hoidossa n. 60 lasta. Suuret lapsimäärät pienissä tiloissa vaativat hoitajilta kekseliäisyyttä ja hyvää ajoitusta, jotta arki voidaan järjestää mahdollisimman sujuvaksi. Hoitopäivän aikana kiireeltä ja melulta on usein vaikea välttyä. Kohtaamistaideryhmään osallistui viisi 4-vuotiaasta lasta samasta 3-5 vuotiaiden lasten hoitoryhmästä. Päiväkodin työntekijät valitsivat ryhmään sellaiset lapset, joiden toivoivat hyötyvän kohtaamistaideryhmän vuorovaikutteisesta, keskinäisestä arvostuksesta korostavasta toiminnasta. Kaikilla ryhmään valituilla oli haasteita keskittymisen ja vuorovaikutuksen osa-alueilla. Yhdellä heistä oli myös diagnosoitu erityisen tuen tarve.

Päiväkodin johtaja on käynyt muutamia vuosia sitten Kohtaamistaideryhmäjohtajien koulutuksen, ja hän pyrkii soveltamaan Kohtaamistaideryhmäjohtajien koulutuksen elementtejä päiväkotinsa taidekasvatustoimintaan. Vaikka päiväkotitoiminta ei toiminnassaan painota taidetyöskentelyä tai erityistä tukea, oltiin siellä kiinnostuneita ottamaan vastaan Kohtaamistaideryhmän toiminnallinen ryhmä.

Kohtaamistaideryhmä sopii päiväkotiympäristöön hyvin. Monista eri taustoista tulevat lapset kohtaavat toisensa päivähoitossa, joka tarjoaa kaikille tasavertaisen kasvuympäristön. Päivähoidon kautta jokainen lapsi saa mahdollisuuden osallistua monipuoliseen ohjattuun toimintaan. Päiväkodissa järjestetty ryhmä mahdollistaa Kohtaamistaideryhmään osallistumisen myös niille lapsille, joiden vanhemmat eivät oma-aloitteisesti ohjaa heitä taideharrastusten pariin.

3.1 Oman näköiset omenat

Ensimmäisen toimintakerran tavoite oli tutustua lapsiin ja tutustuttaa heidät Kohtaamistaideryhmän toimintamalliin. Tarkoituksena oli, että lapset oppivat tuntemaan meidät ja saavat myönteisen kokemuksen itsestään kuvan tekijöinä sekä osana ryhmää.

Kaikki viisi lasta pääsivät osallistumaan ensimmäiselle ryhmäkerralle, tosin yksi heistä tuli myöhässä ja jouduimme siksi muiden ryhmäläisten kanssa odottelemaan. Odotellessamme jutustelimme vapaasti ja lauloimme lasten kanssa muutaman heille tutun laulun.

Virittäytymisvaiheen tilaksi valikoitui lasten pieni "rakentelunurkka", jonka liukuovi mahdollisti tilan rauhoittamisen ja toivoimme sen myös hieman vaimentavan muista tiloista kantautuvia ääniä ja visuaalisia ärsykyksiä. Tuokion alussa esittelimme itsemme ja vaihdoimme lasten kanssa kuulumisia. Alkuarastelun jälkeen tunnelma muuttui iloiseksi ja välittömäksi.

Ensimmäisellä kerralla orientaatiomateriaaleina meillä oli erimuotoisia, kokoisia ja värisiä omenoita. Tutkimme yhdessä niiden muotoja, värejä ja rakennetta katseella, koskettelemalla, haistelemalla ja maistelemalla. Valitsimme yhden omenan, jonka värin sekoitimme veteen. Lapset saivat valita omenoista itselleen mieleisen, jonka jälkeen siirryimme taidetyöskentelyyn viereisen huoneen pöydän ääreen.

Taidetyöskentelyssä puolitimme valitut omenat niin, että lapset saattoivat käyttää niitä sapluunoina ja siten piirtää omenan tarkat ääriviivat valitsemallaan vahaliidulla. Ääriviivat piirrettyään lapset saivat viimeistellä omenan vesiväreillä oman makunsa mukaan. Valmiit työt olivat persoonallisia ja kauniita.

Arvostuskierroksella hämmennystä herätti se, että osa lapsista oli ajatellut omenan piirtämisen olevan kilpailu, jonka lopuksi valitaan paras työ. Lapsille tuli yllätyksenä se, että jokaisen työstä sanotaan kauniita asioita, eikä töitä vertaillakaan keskenään millään tavoin. Arvostuskierroksella tytöt innostuivat kuvailemaan ja arvostamaan toistensa töitä, kun taas pojille niin oman kuin muidenkin töiden arvostaminen sanoin osoittautui vielä liian haastavaksi.

Arvostuskierroksen jälkeen kysyin vielä lasten mielipidettä toiminnasta. Osa lapsista oli sitä mieltä, että työskentely oli ollut mukavaa, toiset taas ujostelivat vielä kertoa omaa näkemystään. Saatoimme lapset eteiseen ja autoimme heitä pukemaan, sillä päiväkodin työntekijät näyttivät kiireisiltä. Hyvästelimme lapset ja muistuttelimme, että esiviikolla sitten näemme taas. Ulkona ehdimme vielä vaihtaa kuulumisia ryhmän lastentarhanopettajan kanssa.

3.2 Syksyn lehdet

Toisen kohtaamistaidekerran tavoitteena oli sopia ryhmälle yhteiset säännöt ja selkeyttää lapsille sitä, että taidetyöskentelyssä ei ole tarkoitus kilpailla, vaan löytää iloa ja oppia nauttimaan arvostuksen ja huomion vastaanottamisen lisäksi arvostuksen antamisesta.

Tällä kerralla Anna oli poissa ja Matti tuli mukaan vasta kesken virittäytymisvaiheen. Ryhmäläiset eivät enää ujostelleet, vaan kuulumisia kerrottiin jo rohkeasti. Lasten kanssa sovittiin myös yhteisistä säännöistä, joiden luomisessa tietysti ohjasimme heitä.

Kuva 5. Syksyiset lehdet

Taidetyöskentelyä varten olin kerännyt suuren säkillisen kauniita syksyisiä lehtiä monissa muodoissa ja väreissä. Virittäytymisessä kumosimme lehdet huovalle, katselimme, koskettelimme ja haistelimme niitä. Lapset olivat innoissaan lehtien väreistä, tuoksuista ja erilaisista pinnoista nautittiin kaikin aistein.

Kuva 6. Lehtien ääriviivat paljastuvat

Taidetyöskentelyssä lapset asettelivat valitsemansa lehdet paperin alle, jonka jälkeen he saivat värittää paperin mieleisillään vahaliiduilla. Lehtien ruodit paperin alla muodostivat valmiisiin töihin syksyisten lehtien ääriviivat. Lopuksi lapset valitsivat töihinsä mieleiset tapettekehykset, joihin työt liimattiin.

Arvostuskierroksella jokainen lapsi sai vuorollaan tuoda työnsä maalaustelineelle muiden arvostettavaksi. Lapset olisivat mielellään arvostaneet vain omia töitään. Ajan ja huomion antaminen toisten töille oli heille vielä haastavaa. Pyry pyrki syliini arvostuskierroksen aikana, ja muutkin lapset hakivat kontaktia istumalla lattialla hyvin lähellä. Arvostuskierroksen ja loppukuulumisten jälkeen teimme lasten toiveesta tuokion lopuksi ryhmähalauksen. Lasten hellyydenkaipuu yllätti minut, koska aikaisemmin lasten kohtaamistaidetta ohjatesani en ole havainnut vastaavaa ilmiötä, vaikka lapset ovat olleet saman ikäisiä.

Lapsilta kerätty suullinen palaute tuokiosta oli positiivista, taidetyöskentelystä ja kokonaisuudesta pidettiin.

3.3 Korttimaalaus

Korttimaalauksen tavoitteena oli kehittää lasten yhteistyötaitoja ja vahvistaa ryhmähenkeä. Tällä kertaa tuokiossa oli mukana myös päiväkodin kiertävä erityislastentarhanopettaja. Jaakko ei päässyt tällä kertaa mukaan, ja Helmi tuotiin tuokioon myöhässä. Myöhässä olevia lapsia odotellessamme vedin lapsille tuttuja laulu- ja jumppaleikkejä

Kuva 7. Kuvia taivaasta

Virittäytymisvaihetta varten olin leikellyt lehdistä kuvia taivaasta eri vuoden- ja vuorokaudenaikoina. Ihas-
telimme lasten kanssa revontulikuvia, tähtitaivaita ja auringonlaskuja. Pohdimme sitä, millaisia värejä ja
sävyjä taivaalla voikaan näkyä. Lapset saivat kukin valita itselleen lempikuvan. Vuorotellen keskustelimme
siitä, mitä kenenkin kuvassa näkyy.

Kuva 8. Valitaan värejä taivaalle

Taidetyöskentelyssä lapset saivat ensin sekoittaa itselleen mieleiset värit, joilla täytimme suuren 1mx2m paperin. Lapset nauttivat eri värien vapaasta sekoittamisesta ja kokeilemisestä. Maalaaminen tapahtui sormiväreillä ja käytöstä poistetuilla pankkikorteilla. Paperi oli teipattu pöydälle, ja kukin lapsi sai vapaasti maalata edessään näkyvän alueen.

Kuva 9. Luottokorteilla maalaamista

Arvostuskierroksella lapset saivat pienen kehyksen avulla näyttää teoksesta suosikkikohtansa. Kokonaisuutta pidettiin upeana, joskin suosikkikohdat löytyivät lähes poikkeuksetta itse maalatusta tai parhaimman kaverin maalaamasta alueesta.

Kuva 10. Kehys arvostuskierroksen apuvälineenä

Lapsilta lopuksi kerätty suullinen palaute oli myönteistä, toiminnasta oli nautittu. Loppua kohden varsinkin Matin oli jo vaikea keskittyä. Kuulumisten kertomiseen keskittymistä helpotti se, että kuulumiset sai kertoa taulunkehysten läpi, ikään kuin olisi televisiossa.

Siivottuamme jälkemme, jäimme vielä hetkeksi ulos lasten ja erityislastentarhanopettajan kanssa. Erityislastentarhanopettaja antoi tuokiostamme positiivista palautetta ja oli tyytyväinen tapaamme saada lasten huomio takaisin keskittymisen herpaantuessa. Hän oli pitänyt tavasta, jolla kuuntelimme ja ohjasimme lapsia. Pihalla Helmi, Matti, ja Pyry tulivat vielä spontaanisti halaamaan minua ennen lähtöämme.

3.4 Unisieparit

Unisiepparityöskentelyssä tavoitteena oli vahvistaa arvostavaa ilmapiiriä ja luoda lapsille onnistumisen kokemuksia yksilötyöskentelyssä. Ryhmässä oli mukana myös päiväkodin lastentarhanopettaja. Kuulumiskierroksella lapset kertoivat reippaasti omia kuulumisiaan. Toisten lasten kuunteleminen ja tilan antaminen oli lapsille oman asian kertomista vaikeampaa. Matti ei tällä kertaa päässyt mukaan, ja Anna tuotiin ryhmään myöhässä.

Virittäytymismateriaaliksi olin ommellut tunnustelupussit, joiden sisällä oli eri tuntuja ja tuoksuisia aineita, mm kuivaa makaronia, höyheniä, nahkapaloja, helmiä ja metalliketjua. Lasten kanssa tutkimme ja

tunnustelimme pusseja, vertailimme niiden painoa, ravistelimme ja kuuntelimme niistä syntyvää ääntä. Tämän jälkeen kerroin lapsille unisieppareista, ja lapset saivat kertoa näkemistään unista.

Kuva 11. Valitaan mieleisiä helmiä.

Taidetyöskentelyssä lapset saivat valita mieleisiään helmiä, sulkia ja paljetteja, jotka pujoteltiin kehiin kiinnitettyihin rautalankoihin. Lapset halusivat jostain syystä kinastella ja kilpailla helmistä keskenään, vaikka kaikille oli riittävästi kaiken värisiä ja muotoisia helmiä. Unisieppareista tuli persoonallisen ja kivan näköisiä, vaikka rautalangan kanssa työskentely oli monelle lapselle uusi asia.

Arvostuskierroksella teimme "Arvostustaian" mystisen musiikin soidessa. Jotta unisiepparit saisivat taikavoimansa, piti meidän lausua arvostustaika, ja sen lisäksi jokaisen työstä muutama arvostava huomio. Lapset jaksoivat keskittyä taikomiseen hyvin, mutta Pyry ja Jaakko kuitenkin ilmoittivat pitävänsä vain toistensa unisieppareista, eivätkä halunneet arvostaa tyttöjen tekemiä töitä. Anna ja Helmi taas kehuivat toistensa töitä vuolaasti.

Palautekierroksella lapset kertoivat työskentelyn olleen mukavaa. Jäimme vielä pihalle juttelemaan tuokiossa mukana olleelle lastentarhanopettajalle. Hän kertoi pitäneensä taidetyöskentelystä ja kokevansa, että nimenomaan toisten arvostamiselle ja tukemiselle olisi ryhmässä valtava tarve. Lapset tulivat tälläkin kertaa pihalla halaamaan minua ja Airia, ennen kun lähdimme.

3.5 Parityöskentely

Parityöskentelyn tavoite oli lisätä vuorovaikutusta tyttöjen ja poikien välillä, ja siten vähentää ilmennyttä vastakkainasettelua ja kilpailuhenkeä. Tällä kertaa paikalla olivat kaikki lapset. Ohjaajaparini Airi sairastui, eikä päässyt tuokioon mukaan. Kiertävä erityislastentarhanopettaja osallistui tälläkin kertaa toimintaan.

Kuulumiskierros alkoi lasten hämmentyneillä kyselyillä siitä, missä Airi on ja miten kipeä hän on. Saatuaan varmuuden siitä, että Airilla on tavallinen flunssa, ja että seuraavaan kertaan mennessä hän on todennäköisesti jo parantunut, lapset rauhoittuivat sen verran, että saatoimme aloittaa virittäytymisen.

Virittäytymistä varten olin ottanut mukaan pehmokilpikonnin, jolle lapset saivat kertoa kuulumisensa. Lasten oli vaikea eläytyä kilpikonalle puhumiseen, ja yleinen tunnelma oli levoton. Kaikki halusivat samaan aikaan halata ja silittää kilpikonaa. Oman puheenvuoron odottaminen oli lapsille haastavaa. Virittäytymisen jälkeen jaoin lapset pareiksi. Helmi oli Pyryn pari, Jaakko työskenteli Annan kanssa. Erityislastentarhanopettaja toimi Matin parina.

Taidetyöskentelyssä parit saivat A3 kokoisen paperin ja sormivärejä. Maalausvälineinä käytimme kertakäyttöveitsiä, haarukoita ja mukeja. Maalaamisen aikana kuuntelimme rauhallista musiikkia. Jostain syystä lapset olivat kovin levottomia, ja keskittyminen parityöhön vaikeaa. Lapset eivät niinkään työskennelleet pareina, vaan tekivät omaa työtään, vaikkakin samalle paperille.

Arvostuskierroksella parit saivat antaa arvostavia huomioita toisten parien töistä. Lapset eivät mieltäneet tehneensä yhteiset työt, vaan puhuivat kukin maalaamistaan puolikkaista kuin erillisinä töinä.

Lasten oli vaikea keskittyä ja tunnelma oli sen verran levoton, että lyhyen palautekierroksen jälkeen saatoin heidät suosiolla pukemaan ja pihalle vapaaseen leikkiin. Pyysin erityislastentarhanopettajalta vinkkejä ja palautetta, ja pohdin, miten tuokion olisi voinut vetää paremmin. Opettaja pohti, että syynä keskittymisen vaikeuksiin saattoi olla Airin poissaolo, joka ehkä hämmensi lapsia. Hän myös totesi, että levot-

tomuus ruokkii itse itseään, kun lapset innostuvat pelleilemään yhdessä. Itse pohdin, että toiminnalla olisi voinut olla parempi struktuuri, ja että lapset eivät ehkä vielä olleet valmiita tekemään parityötä.

3.6 Satumarmorointi

Satumarmoroinnin tavoitteena oli auttaa lapsia refleктоimaan itseään kuvan tekijöinä, ja tarjota mieleinen ja kiinnostava taidetyöskentelymenetelmä, josta lapset voisivat innostua. Kaikki lapset pääsivät tuokioon, ja Airinkin flunssa oli parantunut.

Kuulumiskierroksen jälkeen luin lapsille Maestron ja Muusan Taideseikkailu- kirjan. Kirjassa päähenkilöt menevät taidemuseoon katsomaan taideteoksia, ja lopulta päätyvät museon lasten taidepajaan. Kirja kuvaa abstraktin ja esittävän taiteen eroja, esittelee erilaisia taidetyöskentelymenetelmiä ja välineitä. Kirjassa käsitellään empaattisella tavalla epäonnistuneen kuvan herättämät tunteet ja kaverilta saadun kannustavan palautteen merkitys. Lapset kuuntelivat satua erittäin keskittyneinä ja innostuneina

Taidetyöskentelystä lapset nauttivat ja pärjäivät itsenäisesti kaikissa työvaiheissa. He tipottelivat erilaisia värejä veteen riemuissaan, leikkien ja tutkien. Valmiita töitä syntyi tietysti monia, ne kerättiin viereiselle pöydälle.

Arvostuskierros oli helppo toteuttaa, koska kaikki lapset olivat tyytyväisiä töihinsä, ja niitä oli syntynyt paljon. Vuorotellen lapset saivat tehtäväkseen valita toisen lapsen töiden joukosta oman suosikkinsa. Kaikkien lasten työt käytiin läpi riemastuneessa hengessä, ja lapset olivat vihdoinkin innoissaan myös toistensa töistä.

Palautekierroksella niin satu kuin marmorointikin sai lapsilta selkeää, positiivista suullista palautetta. Värien ikävän hajun takia marmorointi ei kuitenkaan ollut päiväkodin työntekijöiden ehdoton suosikki.

3.7 Kohtaamistaideprofessorin kirje

Viimeisen kerran tavoitteena oli tehdä näyttelyä edeltävästä kohtaamistaidekerrasta jännittävä ja hauska, ja samalla avata lapsille kiinnostavalla ja ymmärrettävällä tavalla sitä, miten kohtaamistaide Suomessa on saanut innoituksensa japanilaisesta Clinical Artistista. Yhteisen taidetyöskentelyn tavoite oli vahvistaa ryhmässä syntynyttä me-henkeä.

Kuva 12. Kohtaamistaideprofessorin kirje ja taikarasia

Virittäytymisessä avasimme 'kohtaamistaideprofessorilta' Japanista saapuneen kirjeen ja paketin. Luin lapselle kirjeen, jossa kohtaamistaideprofessori ensin antoi lapsille hyvää palautetta siitä, miten kauniita töitä he ovat tehneet yhdessä, ja miten he ovat oppineet jakamaan ja etenkin arvostamaan. Lapset ottivat palautteen vastaan hämmästyneinä ja tyytyväisinä, ja pohtivat missä professori on mahtanut nähdä heidän työnsä. Kohtaamistaideprofessorin paketista paljastui makeisia sekä japanilaiset 'taikaliidut'. Kirjeen toisella puolella oli tarkat ohjeet siihen, miten viimeinen taidetyöskentely tulee toteuttaa.

Kuva 13. Lasten ääriviivojen piirtäminen

Taidetyöskentelyssä piirsimme ensin vuorotellen jokaisen lapsen ääriviivat isolle paperille niin, että ääri- viivoista syntyi limittäisiä muotoja. Sitten kukin lapsi sai valita yhden taikaliidun, jolla sai lähteä värittä- mään valitsemaansa aluetta. Lapset jaksoivat keskittyä hienosti, olivathan he sentään suorittamassa Koh- taamistaideprofessorilta saatua tärkeää tehtävää.

Kuva 14. Taikaliitujen valinta

Arvostuskierroksella jokainen lapsi sai asettaa yhden makeisen omasta mielestään kauniiseen kohtaan työtä. Lasten laitettua makeisensa, pokshti kuitenkin professorin rasia auki, ja taikamakeiset levisivätkin koko työn päälle. Makeisten levittyä koko työlle, lapsille oli tietenkin selvää, että työ oli liian hieno kokonaisuus vain osittain arvostettavaksi. Arvostuskierroksen lopuksi sai jokainen syödä kaksi taikamakeista.

Kuva 15. Professorin rasia pokshti auki!

Palautekierroksella lapset kertoivat pitäneensä taidetyöskentelystä ja olivat kiitollisia siitä, että professori oli lähettänyt heille ihan oikeita taikamakeisia. Muistutimme vielä ennen lähtöämme lapsia tulevasta näyttelystä ja vaihdoimme kuulumisia päiväkodin työntekijöiden kanssa.

3.8 Taidenäyttely

Kohtaamistaideryhmä huipentui lasten omaan taidenäyttelyyn kirjastossa. Näyttelyvieraksi oli kutsuttu niin lasten oma päiväkotiryhmä, hoitajat kuin vanhemmatkin. Vanhemmista paikalle pääsi vain Annan isä tämän pienemmän sisaruksen kanssa. Näyttelyohjelmaan kuului avajaisnauhan leikkaaminen, puheita, juh-lava keksi- ja mehutarjoilu sekä Kohtaamistaidestipendien jakaminen ryhmässä mukana olleille lapsille. Näyttely sujui iloisissa tunnelmissa ja päiväkodin työntekijät kiittivät meitä onnistuneesta yhteistyöstä. Lapset olivat ilahtuneita ja ylpeitä, kun kirjaston työntekijä pyysi lasten yhdessä maalaamaa työtä lahjoitettavaksi kirjastolle. Taivaankansi-niminen korttimaalaustyö jäi osaksi kirjaston pysyvää taidekokoelmaa.

4 Kohtaamistaideryhmässä havaitut tulokset ja lapsikohtaiset vaikutukset

Seuraavassa kappaleessa tarkastelen lapsikohtaisesti Kohtaamistaideryhmän aikana havaitsemaani kehitystä. Lopuksi sanoitan havaitsemiani ryhmäilmiöitä. Tulosten analyysi perustuu kohtaamistaideryhmän aikana keräämääni kirjalliseen aineistoon, lasten havainnointilomakkeisiin, itsearviointeihin ja päiväkodilta saatuun palautteeseen.

4.1 Lapsikohtaiset havainnot

Anna oli alusta alkaen innoissaan nimenomaan taidetyöskentelystä. Orientaatiovaiheeseen keskittyminen oli Annalle haasteellista etenkin silloin, jos hänen ystävänsä Helmi puuhasi jotain muuta. Helmin ollessa poissa, Anna pystyi keskittymään paremmin. Ensimmäisillä ryhmäkerroilla Anna ei kuitenkaan juuri ilmaissut omaa tahtoaan. Tyttö pyrki toimimaan aikuisten ohjeiden mukaan tai ottamalla mallia ystävästään Helmistä. Annan hienomotoriset taidot olivat lähtökohtaisesti hyvät ja hän ymmärsi vaikeuksista annetun ohjeistuksen. Ryhmän edetessä näimme, miten Anna alkoi työskennellä omaan tahtiinsa ja toteuttaa omaa näkemystään. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tyttö oli taitava, joskin enimmäkseen hiljainen ryhmässä. Etenkin viimeisillä toimintakerroilla tyttö alkoi spontaanisti antamaan töille sanallista arvostusta. Omiin töihinsä Anna oli aina hyvin tyytyväinen. Tunnetilaltaan hän oli aina innostunut, mutta välillä levoton. Levoton ja impulsiivinen käytös väheni ryhmän edetessä. Kysyttäessä Anna kertoi jokaisen toimintakerran jälkeen, että hänellä oli kivaa tai erittäin mukavaa.

Helmi oli ensimmäisen Kohtaamistaiderekerran orientaatiovaiheessa hyvin vilkas, häntä oli vaikea saada pysymään paikallaan tai kuuntelemaan puhetta. Hän olisi halunnut käydä heti käsiksi orientaatiomateriaaleihin ja leikkiä niillä. Helmin touhuaminen vaikeutti myös muiden ryhmäläisten osallistumista. Ryhmäkertojen edetessä tuli selväksi, että taidetyöskentelyyn keskittyminen on Helmin vahvuus. Tyttö teki alusta lähtien luovia, itsenäisiä ja omanlaisiaan valintoja taidetyöskentelyssä. Hienomotorisesti hän toimi taitavasti. Myös orientaatiovaiheeseen keskittyminen onnistui muutaman ryhmäkerran jälkeen, kun tyttö oli sisäistänyt toiminnan samankaltaisena jatkuvan struktuurin. Ensimmäisellä ryhmäkerralla Helmi oli ajatellut, että kyseessä on piirustuskilpailu. Hän kuitenkin ymmärsi jo muutaman toimintakerran jälkeen arvostuskierrok-

sen merkityksen ja tarkoituksen, ja pyrki ryhmän edetessä antamaan yhä enemmän arvostusta muille ryhmäläisille. Helmin sosiaalinen osallistuminen ryhmässä muuttui rakentavaksi ja ryhmän toimintaa tukevaksi. Myös Helmin mielestä Kohtaamistaideryhmässä oli aina kivaa tai erittäin kivaa.

Pyryn osallistuminen ja keskittyminen orientaatiokierroksilla oli vaihtelevaa. Hän innostui orientaatiomateriaaleista, mutta olisi mieluumminkin hassutellut niillä, kuin keskittynyt moniaistiseen tutkimiseen. Pyy työskenteli ensimmäisellä kohtaamistaideskerralla tarkasti ja keskittyneesti, ja oli hyvin motivoitunut tekemään omenatyöstä mahdollisimman hyvän. Hienomotorisesti hän toimi taidokkaasti. Pyryn motivaatio taidetyöskentelyyn työskentelyyn laski, kun hän huomasi, että kaikkia töitä arvostetaan, eikä niistä valita parasta. Vaikutti siltä, että Pyryn oli vaikea nauttia työskentelystä ilman ulkoista motivaatiota. Ryhmien edetessä Pyy kuitenkin innostui kokeilemaan ja leikkimään väreillä ja materiaaleilla. Marmorointityöskentely oli, ehkä juuri yllätyksellisyyden vuoksi Pyryn suosikki. Poika oli usein levoton, ja innostui Jaakon kanssa ajoittain arvostamisen sijaan ryhmän toimintaa häiritsevään muiden töiden negatiiviseen kommentointiin. Pyy suhtautui aluksi omaan työhönsä välinpitämättömästi tai jopa häpeillen, mutta ryhmän edetessä hän alkoi pitämään omista töistään. Aikuisen huomio ja läheisyys oli Pyrylle tärkeää, ja hän pyrki usein tuokion loppuvaiheessa syliin ja halaamaan.

Matti tuli aina tuokioihin mukaan hyväntuulisena ja motivoituneena. Hänellä on diagnosoitu monimuotoinen kehityshäiriö, joka vaikuttaa niin puheen tuottamiseen kuin motorisiin taitoihinkin. Orientaatiovaiheessa hän tutki kaikenlaisia muotoja, makuja, pintoja ja tuoksuja keskittyneesti ja eläytyen. Orientaatiomateriaalien tunnustelu tuotti Matille suurta riemua. Kehityshäiriö ei missään vaiheessa noussut Matin työskentelyn esteeksi ryhmässä. Poika nautti erityisesti värien sekoittamisesta ja niiden huolellisesta levittämisestä. Matti keskittyi intensiivisesti taidetyöskentelyyn, eikä usein olisi halunnut lainkaan lopettaa väritystä ja maalaamista seuraavaan työskentelyvaiheeseen siirryttäessä. Hienomotorisilta taidoiltaan Matti oli ikätasoaan jäljessä. Toiset lapset suhtautuivat ryhmän alussa Mattiin välttelevästi. Puheen seuraaminen oli Matille vaikeaa, ja esimerkiksi satua luettaessa tai siirryttäessä työskentelemään viltiltä pöytien ääreen, hän saattoi kaapata toisen lapsen kesken toiminnan hyväntahtoiseen karhunhalaukseen. Matti oli aina tyytyväinen omiin töihinsä, ja hän oppi ryhmän edetessä arvostamaan myös muita. Ryhmän edetessä muut lapset oppivat kokemaan myös Matin tasavertaiseksi osaksi ryhmää. Matin oli vaikea ilmaista sanallisesti omaa mielipidettään toiminnasta jälkeenpäin kysyttäessä.

Jaakko oli ensimmäisillä ryhmäkerroilla varautunut ja ujo. Ujous kuitenkin väistyi pian ja varautuneen kuoren alta paljastui karkäs ja nokkela poika. Aistejaan Jaakko käytti varautuneesti. Kohtaamistaidetuokioissa Jaakko nautti enemmänkin ryhmätilanteesta kuin taidetyöskentelystä. Jaakko pyrki tekemään itsensä näkyväksi ryhmässä vitsailemalla ja pelleilemällä. Pyryn tapaan Jaakkokin oli hyvin kilpailuhenkinen, ja hän olisi halunnut vertailla töitä keskenään. Jaakko oli hienomotorisilta taidoiltaan taitava ja teki aina omannäköisiä töitä. Ohjeistukset hän ymmärsi hyvin. Arvostusta hän tahtoi antaa vain omalleen, sekä Pyryn töille. Jaakko kuitenkin odotti Kohtaamistaideryhmiä innolla, eikä hän olisi tahtonut päästää meitä ohjaajia lainkaan lähtemään päiväkodista Kohtaamistaideryhmän jälkeen. Viimeisillä Kohtaamistaideryhmäkerroilla Jaakon häiritsevä käytös vähentyi ja keskittyminen toimintaan lisääntyi. Aikuisen huomion saaminen joko positiivisella tai negatiivisella käytöksellä oli Jaakolle hyvin tärkeää. Oma mielipidettä kysyttäessä Jaakko saattoi vastata hymyillen 'tylsää' tai 'tyhmää', vaikka oli selvästi nauttinut tuokiosta.

4.2 Toiminnassa havaittuja ryhmäilmiöitä

Lapset olivat pieniä, ja he harjoittelivatkin vielä maalaamisen ja piirtämisen perustaitoja. Ensimmäisillä ryhmäkerroilla joku saattoi silti heti alussa todeta että "En osaa, en halua tehdä". Iloksemme kaikki kuitenkin osallistuivat rohkaisemalla ja löysivät oman tavan tehdä kuvaa ja muotoa. Viimeisillä kerroilla itseohjautuvuus lisääntyi ja kaikille lapsille oli muodostunut varmuus siitä, että he kyllä osaavat, ja jos ei vielä osaa niin pian voi oppia. Lapset myös ymmärsivät, että kuvan tekemiseen voi suhtautua kuin hyvään leikkiin, vakavasti, mutta nauttien.

Keskittyminen orientaatioon vahvistui, ja lapset oppivat olemaan läsnä hetkessä. Kaikkien lasten toiminta ryhmässä muuttui ryhmäkertojen myötä rauhallisemmaksi ja keskittyneemmäksi. Ryhmän toimintaa tukevaa, arvostavaa vuorovaikutusta lasten välillä alkoi esiintyä useammin. Häiritsevä ja ylivilkas käytös väheni, keskinäinen kilpailu ja vertailu olivat viimeisillä ryhmäkerroilla kadonneet. Ryhmässä voitiin havaita uudenlaista solidaarisuutta ja me-henkeä, jota aikaisemmin ei ollut havaittavissa.

Huomionarvoista oli, että kilpailuasetelman puuttuessa osa lapsista ei enää taidetyöskentelyssä yrittänyt tehdä tarkkoja ja kauniita kuvia. Kun aikuisten lopputulokselle asettamia vaatimuksia ei ollut, siirtyi lasten työskentelyn painopiste väreillä ja materiaaleilla kokeilemiseen ja leikinomaiseen työskentelyyn. Lasten rentoutuessa heidän töistään tuli enemmän kokeilevia ja vähemmän tarkkaan ja harkitusti tehtyjä. Lapset odottivat ryhmää innolla ja alkoivat ilmaista kiintymystä spontaaneilla halauksilla.

Itsearvioinnista saatoin havaita, että innostukseni ohjaajana tarttuu lapsiin, ja lasten riemu vastavuoroisesti tarttuu minuun heitä ohjatessani. Huomasin myös sen, että on vaikeaa ennustaa etukäteen sitä, millainen toiminta on erityisesti lasten mieleen. Lasten aloitteisiin vastaaminen ja niiden hyödyntäminen ohjaamisessa osoittautui toimivaksi tavaksi pitää ryhmän kiinnostusta yllä.

Päiväkodilta saatu kirjallinen palaute jäi hyvin suppeaksi. Palautteessa tulee ilmi, että etenkin poikien levottomuuden koettiin lisääntyneen kohtaamistaidetuokioiden jälkeen. Suullisessa palautteessa annettiin kiitosta hyvin suunnitellusta ja ohjatusta toiminnasta. Lasten koettiin kehittyneen taidoissa katsoa ja arvostaa toisten lasten työtä.

5 Eettiset kysymykset

Toiminnalliseen Kohtaamistaideryhmän aikana lapsia havainnoitiin ja heistä kirjattiin tietoja, joten on tärkeää, että heidän yksityisyyden suojansa säilyy. Koska työ käsittelee myös erityisen tuen ja erilaisuuden kysymyksiä, on sen synnyttämä aineisto arkaluontoista ja lasten oikeiden henkilöllisyyksien paljastuminen voi aiheuttaa haitallista leimaantumista. Lasten tunnistetiedot on siksi työssä häivytetty ja nimet vaihdettu.

Tutkimuksen lähtökohtana pitää olla ihmisyyden kunnioittaminen. Ihmisten itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa antamalla heille itse mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Yleisenä

ohjenuorana voidaan pitää tutkimukseen osallistuvan ihmisen perehtyneesti annetun suostumuksen saamista. Perehtyneisyys tarkoittaa sitä, että tutkittava ymmärtää, mitä kaikkea tutkimuksen aikana tulee tapahtumaan, ja mitä osallistumisesta saattaa seurata hänelle. Suostumus tarkoittaa sitä, että henkilö osallistuu vapaaehtoisesti ja on riittävän kykenevä ja rationaalinen tekemään omaan elämäänsä liittyviä päätöksiä. (Hirsjärvi, Remes, Sarjavaara 2013)

Kun tutkimuksen kohteena ovat lapset, nousee esiin erityisiä eettisiä kysymyksiä. Tämän tyyppisessä toiminnallisessa tutkimuksessa on totuttu pitämään riittävänä vanhempien antamaa suostumusta. Vanheman tai huoltajan voidaan katsoa tekevän vastuullisia päätöksiä lapsen puolesta monilla elämän osalualueilla. Koska lasten tunnistetiedot hämärretään, havainnoinnin kohteena olemisen potentiaaliset haitat lapselle ovat olemattomia tai pieniä verrattuna siihen, että havainnoitavaan ryhmään osallistuminen on lapselle kehittävä ja mieleistä toimintaa. Kohtaamistaitteen toimintamallin tutkiminen ja kehittäminen voidaan nähdä sellaisena arvokkaana tavoitteena, joka tekee lasten työskentelyn havainnoinnista perusteltua. Lasten työskentelyä havainnoimalla ja saatua tietoa hyödyntäen, voidaan ohjata lapsille entistä parempaa, kuntouttavaa, kehittävä ja kasvattavaa Kohtaamistaidetoimintaa.

Koska opinnäytetyöt julkaistaan internetissä, tulee lasten yksityisyyden suojaan ja tunnistamattomuuden takaamiseen kiinnittää erityistä huomiota. Identiteetin paljastumisen ja henkilökohtaisen tiedon leviämisen haitat voivat olla lapselle vakavia ja johtaa jopa kiusaamiseen ja häirintään, etenkin jos tutkimuksessa kerätty tieto on joiltain osin arkaluonteista. Olen rajannut julkaistavat kuvat niin, että lapsia ei ole mahdollista tunnistaa. Vanhemmat antoivat suostumuksen lasten valokuvaamiseen, mutta internet-julkaisussa tahdon olla erityisen varovainen. Netissä julkaistut kuvat tietoisesti saattavat aiheuttaa lapselle mielipahaa ja mahdollistaa yksittäisten lasten tunnistamisen tekstistä vielä vuosia opinnäytetyön julkaisun jälkeen. Vanhemmat eivät suostumuksen antaessaan ehkä olleet tietoisia nykyisistä opinnäytetöiden julkaisukäytännöistä. Siksi tämän työn yhteydessä otetut valokuvat, joista päiväkotia ja lapset voidaan tunnistaa, ovat esillä vain opinnäytetyöseminaarissa.

Tämän yksittäisen ryhmän puitteissa keräämäni tietoa ei voida pitää kovinkaan laajasti yleistettävänä. Tekemäni havainnot koskevat yksittäisiä lapsia ja yhtä Kohtaamistaitteen ryhmää. Vaikka havaintoni Kohtaamistaitteen suotuisuudesta lapsille ovatkin samansuuntaisia muiden Kohtaamistaidetutkimusten aikaisemmin tekemien havaintojen kanssa, on hyvin mahdollista, että tulevaisuudessa lasten Kohtaamistaideryhmissä tehdään vielä hyvinkin erilaisia tulkintoja ja havaintoja.

6 Oma oppimiseni

Aikaisemmassa ammatissani lapsiin ja nuoriin erikoistuneena lähihoitajana olen ehtinyt kartuttaa monipuolista kokemusta lasten ohjaajana, hoitajana ja kasvattajana. Työssäni olen oppinut, miten arvokas ja ainutlaatuinen jokainen ihminen on, ja miten meillä kaikilla on oma ainutkertainen kokemusmaailmamme. Onnistunut vuorovaikutus mahdollistuu empaattisesti ja aidosti eläytymällä toisen ihmisen näkökulmaan, oli sitten asiakas kuka tahansa. Olemme kaikki joskus olleet lapsia, ja mielestäni jokaisen lasten kanssa työskentelevän on joskus tervettä mieltä, millaista oli olla pieni lapsi aikuisten maailmassa. Lapsen kokemukset, tekemiset ja ajatukset ovat itsessään arvokkaita, kuten aikuistenkin ovat.

Kohtaamistaideryhmä toteutui minulle aikaisemmin tuntemattomassa päiväkodissa. Koska lapset eivät olleet minulle ennestään tuttuja, piti luottamus rakentaa ryhmätoiminnan aikana. Oma kokemukseni on osoittanut, miten luottamuksen rakentamisen prosessiin kuuluu lähes poikkeuksetta se, että lapset 'kokeilevat' aikuista. Pienten lasten tapa tutustua aikuiseen on ottaa selvää, miten tämä reagoi esimerkiksi naaman vääntelyyn tai yhteisten sääntöjen rikkomiseen. On lapsia, joille on hyvin vaikeaa toimia uuden aikuisen kanssa ennen, kun näistä asioista on otettu selvää.

Työssäni hoitajana olen tottunut perustamaan onnistuneen ryhmätilanteen ohjauksen siihen, että minulla on jokaisen lapsen kanssa olemassa oleva vuorovaikutteinen, henkilökohtainen ja lämmin ihmissuhde, joka on muodostunut yhteisissä arjen tilanteissa. Dyadiset, eli kahdenväliset vuorovaikutussuhteet ovat se pohja, jolle olen rakentanut kaiken yhteisen toiminnan. Kun aikuinen on lapselle tuttu, lapsi voi suunnata keskittymisensä vahvemmin juuri meneillään olevaan toimintaan. Ryhmän ohjaaminen on helppoa silloin, kun ohjaaja on ansainnut jokaisen lapsen luottamuksen ja kiintymyksen. Käytännön ohjaustilanteissa lapsi on motivoitunut kuuntelemaan tuttua ja mukavaksi tuntemaansa ihmistä ja hän haluaa tehdä parhaansa saadakseen läheisen aikuisen hyväksynnän ja arvostuksen.

Koen kohtaamistaideryhmän myötä saaneeni lisää rohkeutta ohjata toimintaa minulle ennestään tuntemattomille lapsiryhmille. Opin erilaisia tapoja pitää lasten kiinnostusta taidetyöskentelyyn yllä silloinkin, kun he haluaisivat mieluummin kiinnittää huomionsa uuden aikuisen 'kokeiluun' ja muuhun tutustumistoimintaan. Havaitsin, että kun toiminta on riittävän yllätyksellistä ja kiinnostavaa, lapset pystyvät keskittymään vaikka ohjaaja olisi heille uusi aikuinen. Toiminnallinen ryhmä opetti minulle ennen kaikkea sen, että Kohtaamistaitteen eheyttävien ryhmävaikutusten ja toiminnan tavoitteiden toteutumiseksi suotuisat olosuhteet ovat tärkeässä asemassa. Opin myös sen, että tavoitteet kannattaa asettaa suhteessa siihen, mikä tarjotuissa puitteissa on mahdollista.

Olen oppinut entistä paremmin suunnittelemaan ja ohjaamaan Kohtaamistaidetta. Kohtaamistaitteessa ohjauksen huolellista suunnittelulla ja struktuurilla on suuri rooli. Olen oppinut katsomaan entistä luovammin erilaisia tiloja ja taidemateriaaleja ja sitä, millaista toimintaa voisin niiden avulla lapsille toteuttaa. Olen oppinut kiinnittämään huomiota siihen, millaisia aistikokemuksia ja esteettisiä elämyksiä erilaiset muodot ja materiaalit antavat lapsille. Olen rohkaistunut suunnittelemaan ja kokeilemaan ennakkoluolettomasti uutta.

Olen myös vahvistanut taitojani ottaa kontaktia uusiin ihmisiin ja yhteistyökumppaneihin. Huomasin, että asiakkaille on helppo järjestää kaikenlaista mukavaa, kunhan kysyy oikeasta paikasta oikealta ihmiseltä. Ystävällisesti pyytämällä sain ilmaiseksi ylimääräisiä taidemateriaaleja Airin projektista, ja lähikirjasto otti ilahuneesti vastaan lasten taidenäyttelyn tiloihinsa.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöni myötä havaitsin, että lasten Kohtaamistaitteessa erityisopetusnimikkeille ei ole suurta tarvetta, vaan toiminta sopi yhtä hyvin kaikille lapsille ja he pääsivät hyötymään suotuisista ryhmävaikutuksesta sekä arvostuksesta. Lasten henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ja persoonallisuuden piirteillä oli toimintaan suurempi vaikutus kuin esimerkiksi diagnosoidulla kehityshäiriöllä.

Airin kohtaamistaideryhmässä toimiessani havaitsin, että kehitysvammaiset nauttivat kohtaamistaitteesta samalla tavoin kuin ei-vammaiset aikuiset. Niin aikuisten kuin lastenkin kanssa tärkeää on kiinnittää huomiota selkeään ohjeistamiseen ja tarpeen mukaan avustamiseen, jotta työskentely mahdollistuu ryhmäläisen toivomalla tavalla, oli sitten kyse kenestä tahansa ihmisestä.

Verratessani tätä lasten kohtaamistaideryhmää aikaisemmin ohjaamaani erityislasten ryhmään, huomasin ryhmäkokoonpanon ja tukilasten suuren merkityksen ryhmän toimintaan. Kohtaamistaideryhmässä kaikille lapsille vuorovaikutus, keskittyminen ja arvostaminen olivat haasteita, joten he saattoivat ottaa näihin asioihin mallia vain meiltä aikuisilta, ja mekin olimme heille toiminnan alkuvaiheessa vieraita. Edellä mainituissa taidoissa havaitsimme selkeää kehitystä vasta viimeisillä toimintakerroilla, ja toimintaa olisi-kin tehnyt mieli vielä jatkaa, sillä myönteiset ryhmäilmiöt tuntuivat olevan vasta aluillaan.

Aluksi lasten oli hyvin vaikeaa arvostaa toistensa töitä, mutta ryhmän edetessä he oppivat tämän taidon. Lapset odottivat kohtaamistaideryhmäämme innolla ja toimintakertojen edetessä lapset alkoivat ilmaista lämpimiä tunteitaan spontaaneilla halauksilla saapuessamme ja lähtiessämme. Koen, että onnistuimme olemaan läsnä olevia, sensitiivisiä aikuisia.

Pieni ryhmäkoko mahdollisti sen, että opimme tuntemaan jokaisen lapsen henkilökohtaisesti, ja kaikkien asioille oli riittävästi aikaa ja tilaa. Viimeisillä toimintakerroilla lapset toimivat itsevarmasti ja rentoutuneesti ryhmässä. Niin lapset kuin me ohjaajatkin koimme toiminnassa hyviä 'flow'-kokemuksia.

Suurin haaste oli, että minulla ei ennen Kohtaamistaideryhmää ollut aikaisempaa kontaktia päiväkodin lapsiin tai hoitajiin, joten tutustuin heihin kohtaamistaideryhmien aikana. Päiväkodin tilat olivat kanta-kaupungin päiväkodeille tyypilliset, pienet ja lapsia paljon. Kohtaamistaideryhmälle oli aikaa muun ohjelman lomassa vain tunti, sillä Kohtaamistaideryhmät toteutettiin lasten omissa ryhmähuoneessa, toisten lasten ollessa ulkona. Hoitajien aamupäivä oli kiireinen, eikä henkilökunnalla juuri ollut aikaa keskustella kanssani lapsista, saati osallistua toiminnan suunnitteluun. Vanhemmat olivat kiireisiä, ja varsinkin aluksi moni unohti toiminnan ja toi lapsensa kohtaamistaideryhmään myöhässä.

Kiireettömän, lapsilähtöisen ja lämpimän hetken suunnitteleminen kiireisen arjen keskelle ilman riittävästi kontaktia päiväkotiin oli huomattavan haastavaa, mutta pidän ryhmää kuitenkin onnistuneena ja etenkin lapsille riemastuttavana ja positiivisena kokemuksena siitä, mitä taidetyöskentely voi hauskimmillaan olla. Lasten keskittymisen, ilon ja innostuksen seuraaminen oli minulle ohjaajana parasta palautetta.

Päiväkodissa pienten lasten "askarteluissa" on tyypillistä se, että aikuiset innostuvat tekemään lasten puolesta monia työvaiheita, eikä lapsen omalle kädenjäljelle jää enää tilaa, koska aikuiset varmistavat, että työt miellyttävät heidän, sekä lasten vanhempien esteettistä silmää. Lapsille oli uusi asia, että he tekevät isommissakin töissä kaikki työvaiheet itse. Uutta oli myös se, että he saivat itse määritellä sen, mikä omassa ja muiden lasten töissä on kaunista. Usein lapset osoittavat arvostusta sellaiselle muodolle tai sävyille, joka aikuisilta jää huomaamatta. Lapsen mielestä maalaustyön upein kohta voi hyvinkin olla se, mikä aikuisen mielestä on ikävä ruskea suttu. Lapsi saattaa ihailia, että on luotu sellainen uusi väri, jota väripaletista ei aikaisemmin löytynytäkään.

Airi toimi henkisenä tukenani ja turvanani, mutta sovimme, että emme osallistu toistemme toiminnan suunnitteluun, sillä muutoin meidän kummankin työmäärä olisi kasvanut kohtuuttoman suureksi. Lasten kanssa työskentely oli Airille uusi asia. Näin jälkeensä mieltien, olisimme ehkä voineet suunnitella taidetyöskentelyn yhdessä ja käyttää samoja taidetyöskentelymenetelmiä kummankin asiakasryhmän kanssa.

Olen tyytyväinen opinnäytetyöprosessissa syntyneisiin arviointilomakkeisiin. Tuokioon osallistuneiden päiväkodin työntekijöiden täyttämät lomakkeet ovat varsin samansuuntaisia Airin kanssa tekemiä havaintojen kanssa. Pidän lomakkeita selkeinä ja havainnoinnin osa-alueita tarkoituksenmukaisina. Kuitenkin monissa tapauksissa, lapsen toiminnan tarkaksi kuvaamiseksi, tulee tekeminen kuvailla sanoin, tai ainakin valita valmiista vaihtoehdoista useampi kohta.

Työntekijät eivät havainneet, yksittäisiä lapsia lukuun ottamatta, myönteistä kehitystä suoraa toiminnan jälkeen, vaan kokivat levottomuuden ryhmässä lisääntyneen. Syyksi arveltiin sitä, että toiminta on lapsille jännittävää ja vaatii keskittymistä, joten lapsille jäi vähemmän energiaa päivän muuhun toimintaan ja tarkkaavaisuutta vaatimaan puuhaan. Lapset kuitenkin puhuivat kohtaamistaideryhmästä ja odottivat tulevia toimintakertoja innokkaina. Suurta vaikutusta arveltiin olevan sillä, että tulimme taloon vieraina ja uusina aikuisina toimintaa ohjaamaan.

Päiväkodin lastentarhanopettaja kertoi suullisessa palautteessa, että hän oli omassa taidekasvatustyössään havainnut kohtaamistaideryhmäläisten olleen aiempaa taitavampia toisten lapsen työn kuvailemisessa ja arvostamisessa. Tulkintani on, mahdolliset suotuisat vaikutukset lapsiryhmän toimintaan tapahtuisivat pidemmän aikavälin muutoksina.

Lasten Kohtaamistaidenäyttely ja teokset ovat saaneet kirjastossa paljon myönteistä palautetta, ja uskon esillä olevien töiden ja Kohtaamistaitteen esittelyn lisäävän kiinnostusta Kohtaamistaitteen ainutlaatuisen lähestymistapaan. Näyttely kirjastossa tuo lasten itse luoman taiteen esille, ja näin mahdollistaa lasten oman kulttuurin näkymisen yhteisessä ympäristössä ja omalla tavallaan kasvattaa heitä kulttuuriseen osallisuuteen.

Lähteet

- Ayres, A.J. 2008. Aistimusten aallokossa. Sensorisen integraation häiriö ja terapia. Jyväskylä: PS-kustannus
- Gilman, M., Heyman, B., Swain, J. 2000. What's in a name? The Implications of diagnosis for people with learning difficulties and their family careers. *Disability and society* 15 (3), 389-409
- Hyyrynen, T. 2014. Artikkel. Lapsen arvostava kohtaaminen s.60-65. Pusa, T. Kohtaamistaide. Käsikirja ohjaajalle. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa: Hansaprint Oy. Möberg, S., Hautamäki, J., Kiviranta, J., Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15. Painos. Porvoo: Bookwell OY.
- Högström, B. & Saloranta, O. 2001. Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Opetushallitus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino OY.
- Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatustieteellinen tutkimus. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa. 2012. Vantaan kaupunki. Viitattu 24.2.2014. <http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/86546_www_varhaiseryityskasvatus_raportti_2012.pdf>.
- Lahtinen U., Savolainen H., Vehmas S. 2009. Eriyispedagogiikan perusteet. 2. Painos. Porvoo: WSOYpro Oy.
- Linton, S. 1998. Claiming disability. Knowledge and identity. New York: New York University Press.
- Mattila, K. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: Bookwell Oy.
- Mäkelä, J. Pedagoginen sensitiivisyys. Talentia. Viitattu 2014. <http://www.talentia.fi/files/3127/Pedagoginen_sensitiivisyys_Jukka_Makela.pdf>
- Möberg, S., Hautamäki, J., Kiviranta, J., Lahtinen U., Savolainen H., Vehmas S. 2009. Eriyispedagogiikan perusteet. 2. Painos. Porvoo: WSOYpro Oy.
- THL 2009 - Taidekasvatustieteellinen tutkimus iloa, ihmettelyä ja tekemistä <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b>>
- Oliver, M. 1996. Understanding Disability. From theory to practice. Basingstoke: Macmillan.
- Peda.net 2007 Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. <http://opspro.peda.net/demo/viewer.php3?DB=vasu_varikko&mode=2&document_id=18>
- Pusa, T. 2010. Kohtaamisen iloa! Active Art -pilotoinnista Kohtaamistaide-erikoistumisopintoihin. Helsinki: Edita Prima OY.
- Stakes 2006 - Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>

Liitteet

Havainnointilomake 1. Ohjaajien arvio lapsista	41
Havainnointilomake 2. Ohjaajien itsearviointi.....	44
Havainnointilomake 3. Päiväkodin työntekijöille.....	45
Huoltajien suostumuslomake	46
Tutkimuslupahakemus	48

Havainnointilomake 1. Ohjaajien arvio lapsista

Lomake lasten kohtaamistaitteen havainnoinnin avuksi. Ohjaajat voivat täyttää lomakkeet yhdessä keskustellen, tai kokeilla täyttämistä erikseen verratakseen, vastaavatko heidän havaintonsa lapsista toisiaan.

Lapsen etunimi: _____

Tarkkaavaisuus (orientaatio)

1. Ei osoita kiinnostusta toimintaan, pyrkii pois tilanteesta
2. Ei osoita kiinnostusta, katsoo pois, tekee muuta.
3. Ajoittain osoittaa kiinnostusta.
4. Kiinnostunut ja keskittynyt
5. Erittäin keskittynyt, nauttii virittäytymisestä

Aistien käyttö (orientaatio)

1. Ei tahdo tutkia orientaatiomateriaaleja.
2. Arastelee aistien käyttöä, on välttelevä, varovainen
3. Tutkii orientaatiomateriaaleja nopeasti ja pinnallisesti
4. Tutkii orientaatiomateriaaleja monipuolisesti
5. Tutkii orientaatiomateriaaleja monipuolisesti, eläytyy, nauttii

Tarkkaavaisuus (taidetyöskentely)

1. Ei ole kiinnostunut, pyrkii pois tilanteesta
2. Ei ole juurikaan kiinnostunut.
3. Osallistuu rohkaisemalla
4. On halukas työskentelemään
5. Nauttii ja on erittäin halukas työskentelemään

Luovuus ja valinnat (taidetyöskentely)

1. Ei tee itse valintoja.
2. Vähän omia valintoja

3. Ottaa valinnoissa mallia muiden töistä/ohjaajalta
4. Tekee omanlaistaan työtä annetun ohjeistuksen puitteissa
5. Työskentelee kekseliäästi ja luovasti ohjeita tulkiten.

Hienomotoriikka (leikkaaminen, maalaaminen jne.)

1. Ei pysty työskentelemään valituilla taidemateriaaleilla
2. Työskentely on huomattavan vaikeaa
3. Pystyy työskentelemään itsenäisesti
4. Käyttää taidemateriaaleja ja välineitä vaivatta
5. Taitavaa, korkeatasoista työskentelyä

Ohjeistuksen ymmärtäminen

1. Suuria vaikeuksia ymmärtää annettu ohjeistus
2. Vaikeuksia ymmärtää sanallisia ohjeita, mallin näyttäminen ja henkilökohtainen ohjaus mahdollistaa työskentelyn
3. Ymmärtää selkeät sanalliset ohjeet
4. Ymmärtää vaivatta sanallisia ohjeita
5. Ymmärtää ohjeistuksen ja tulkitsee sitä luovasti.

Sosiaalisuus

1. Ei ole kiinnostunut muista lapsista.
2. Osoittaa pientä kiinnostusta muita lapsia kohtaan
3. Osallistuu keskusteluun
4. Aktiivinen vuorovaikutuksessa lasten ja ohjaajien kanssa
5. Aktiivista, ryhmän toimintaa tukevaa vuorovaikutusta

Arvostuskierros

1. Ei tahdo osallistua
2. Kysyttäessä sanoo jotain
3. Hiljainen, ohjattuna pyrkii tekemään arvostavia huomioita
4. Tekee arvostavia huomioita, mukailee ohjaajien ja muiden lasten sanavalintoja
5. Tekee spontaaneja, omanlaisiaan arvostavia huomioita.

Tyytyväisyys omaan työhön (ohjaaja havainnoi)

1. Negatiivinen suhtautuminen omaan työhön
2. Välinpitämätön suhtautuminen omaan työhön
3. Lähes tyytyväinen omaan työhön
4. Tyytyväinen omaan työhön
5. Ilahtunut ja ylpeä omasta työstä.

Tunnetila (Ohjaajan havainnoima)

1. Surullinen tai ärtyisä
2. Väsynyt, levoton
3. Neutraali
4. Rauhallinen, keskittynyt
5. Innostunut ja keskittynyt

Lapsen oma mielipide toiminnasta.

1. Ei pitänyt tuokiosta
2. Piti jonkin verran
3. Ei osaa sanoa
4. Oli mukavaa/kivaa
5. Toiminta oli erittäin mukavaa/kivaa

Havainnointilomake 2. Ohjaajien itsearviointi

Ohjaajat täyttävät omansa, jonka jälkeen keskustelevat yhdessä.

Huomioi jokaisen kysymyksen kohdalla virittäytyminen, taidetyöskentely ja arvostuskierros.

Ohjaajan etunimi _____

1. Millainen oma tunnetilasi oli toiminnan aikana?
2. Heijastuiko tunnetilasi lapsiin ja ohjaamiseen?
3. Onnistuitko työskentelymenetelmien valinnassa?
4. Miten koet ohjaajaparisi vaikuttaneen tuokioon?
5. Mikä tuokiossa oli onnistunutta?
6. Muut tuokion kulkuun vaikuttaneet seikat, häiriötekijät yms.
7. Mitä seuraavalla kerralla voisit tehdä paremmin?

Havainnointilomake 3. Päiväkodin työntekijöille**Lapsen etunimi:** _____

1. Havaitsetko lapsen päivittäisessä toiminnassa tai tunnetilassa muutoksia kohtaamistaideryhmän jälkeen?

2. Millaisia muutoksia havaitset

Huoltajien suostumuslomake

Kohtaamistaiteen ryhmä Päiväkoti *** 2.10 – 13.11**

Lapsellanne on mahdollisuus osallistua Laurea Ammattikorkeakoulun järjestämään toiminnalliseen kohtaamistaideryhmään. Ryhmän vetävät Kohtaamistaideohjaaja-koulutuksen saaneet sosionomiopiskelijat, Anni Lehtikunnas ja Airi Sasaki osana opinnäytetyötään.

Kohtaamistaideryhmässä lapset pääsevät osallistumaan vaiheistettuun, moniaistiseen taidetyöskentelyyn. Kohtaamistaide on lapselle mielekäs ja hauska tapa kehittää hienomotorisia taitoja, sekä vahvistaa lapsen itsetuntoa. Ryhmässä harjoitellaan arvostavaa vuorovaikutusta.

Taidetyöskentely tapahtuu ***** tiloissa klo 9.00–10.00.

Ryhmän kokoontumispäivät: 2.10, 9.10, 16.10, 23.10, 29.10, 6.11, 13.11

Kohtaamistaide on ryhmämuotoista taidelähtöistä toimintaa, jota toteutetaan ja kehitetään Laurea - ammattikorkeakoulun ja järjestöjen sekä kuntien yhteistyönä. Toiminnassa kerättyä dokumenttiaineistoa (esim. ohjaajien päiväkirjamerkinnät, toiminnan arviointilomakkeet) hyödynnetään tutkimus- ja kehitystyössä sekä Laurean opiskelijoiden oppimisen tukena.

Aineistoja käsitellään niin, etteivät yksittäisten henkilöiden nimet, asuinpaikat tai muut henkilöön viittaavat tiedot tule esille. Opiskelijoita koskevat samat salassapitomääräykset kuin vakinaista henkilökuntaa.

Suostun siihen, että toiminnassa kerättyä lapseeni liittyvää aineistoa voidaan käyttää Kohtaamistaiteen tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Hakemuksen saajapäivämäärä Datum då ansökan mottagits

7.10.2014

1 HAKIJA TAI TUTKIMUS- RYHMÄN VASTUU- HENKIÖ	Sukunimi Släktnamn Lehtikunnas	Etunimi Förnamn Anni
	Osoite Adress H. [redacted] [redacted] 00530 Helsinki	Sähköpostiosoite E-postadress anni.lehtikunnas@laurea.fi
ANSÖKAREN?, ELLER ANSVARS- PERSON FÖR UNDERSÖK- NINGSGRUPPEN	Oppi-/tutkimuslaitos Läro-/forskningsanstalt ☐ 1 Yliopisto /tiedekorkeakoulu - Universitet /vetenskapshögskola ☒ 2 Ammattikorkeakoulu - Yrkehögskola ☐ 3 Toisen asteen oppilaitos - Andra stadets läroanstalt ☐ 4 Muu oppilaitos - Annan läroanstalt ☐ 5 Muu taustayhteisö kuin oppilaitos/koulu - Annan sammanslutning än läroanstalt eller skola	
	Suoritetut tutkinnot Utförda examina	
2 TUTKIMUK- SEN OHJAAJA/ JOHTAJA HANDLEDARE FÖR UNDERSÖK- NINGEN	Nimi Namn Hannele Niinistö	040-562 4440
	Toimipaikka ja osoite Verksamhetsplats och adress LAUREA TIKKURILA Ratatie 22 Vantaa	Puhelin toimeen Telefon till tjänsten
	Oppiarvo/ammatti Lärdd grad/yrke KM, lehtori	
3 TUTKIMUS UNDER- SÖKNINGEN	Tutkimuksen kohde Objektet för undersökningen ☒ 1 päiväkotihoido vård på daghem ☐ 2 perhepäivähoito familjedagvård ☐ 3 esiopetus förskoleundervisning ☐ 4 leikkitoiminta lekverksamhet ☐ 5 kotihoidon tuki hemvårdsstöd ☐ 6 yksityisen hoidon tuki privatvårdsstöd	
	Muu kohde Annat objekt ☐ 7 Mikä Vilket: Tutkimuksen nimi ja aihe (lyhyt kuvaus) Undersökningens namn och ämne (kort beskrivning) Lasten Kohtaamistaidetta - Toiminnallinen oppimäytetyö	
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/ tutkimuslaitoksessa Datum då forskningsplanen godkänts på läro-/ forskningsanstalten ☒ Liitteenä tutkimussuunnitelma Forskningsplanen bifogas	
3 TUTKIMUS (jatkuu) UNDER- SÖKNINGEN (forts.)	Tutkimuksen taso/laatu Undersökningens nivå/kvalitet ☐ 1 Väitöskirja Doktorsavhandling ☐ 2 Lisensiaattitutkimus Licentiatavhandling ☐ 3 Pro gradu ☐ 4 Kandidaatin tutkielma Kandidatsavhandling ☐ 5 Ylempi AMK Högre YHS ☒ 6 AMK YHS ☐ 7 Muu, mikä Annan, vilken	
	Pääasiallinen tutkimustapa/-menetelmä (rastita yksi vaihtoehto) Huvudsaklig undersökningsmetod (kryssa för ett alternativ) ☒ 1 Kysely Enkät ☐ 2 Haastattelut Intervjuer ☐ 3 Asiakirja-/tilastoanalyysi Dokument-/statistikanalys ☐ 4 Koeasetelma Provninstallation ☒ 5 Havainnointi Observation ☐ 6 Muu, mikä Annan, vilken	
	Aineiston suunniteltu keruu-aika Tidsperiod för insamling av undersökningsmaterialet Alkaa Börjar 2.10.2014 Päätyy Upphör 13.11.2014	Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika Uppskattad tidpunkt då undersökningen antas bli färdig Päivämäärä Datum 1.2.2015

<p>4 TUTKIMUS- SUUNNITELM AN JULKISUUS FORSKNINGS- PLANENS OFFENT- LIGHET</p>	<p>☐ Annan varhaiskasvatusvirastolle luvan antaa tutkimussuunnitelmaani koskevia tietoja ulkopuolisille. <i>Jag ger barnomsorgsverket tillstånd att lämna ut uppgifter om min forskningsplan till utomstående.</i></p> <p>☒ Tutkimussuunnitelmastani ei saa antaa tietoja ulkopuolisille. <i>Uppgifter om min forskningsplan får inte lämnas ut till utomstående.</i></p>
<p>5 ASIAKIRJA- TIEDOT DOKUMENT- UPPGIFTER</p>	<p>Lupaa haetaan seuraaviin salassapidettäviin asiakirjatietoihin (mitä tietoja ja mistä) <i>Önskade sekretessbelagda uppgifter ur socialväsändets dokument, vilka uppgifter och varifrån</i></p> <p>Arvio varhaiskasvatusvirastolle aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista (Aineiston hankkiminen, tietojen poiminta asiakastietorekisteristä tms.) <i>Bedömning om de extra kostnader som åsamkas barnomsorgsverket (Anskaffning av undersökningsmaterialet, plockning av data från klientdataregistret, o.d.)</i></p>
<p>6 KÄYTTÖ- OIKEUDET ÄTKOMST- RÄTTIGHETER</p>	<p>Onko haettu tai haetaanko tutkimusta varten käyttöoikeutta varhaiskasvatusviraston tietojärjestelmään? <i>Har den sökande ansökt eller tänker han ansöka om åtkomsträttigheter till barnomsorgsverkets datasystem för undersökningen?</i></p> <p>☒ 1 Ei <i>Nej</i> ☐ 2 Kyllä <i>Ja</i></p> <p>Mihin järjestelmään ja mille ajalle? <i>Till vilket system och för vilken tidsperiod?</i></p>
<p>7 MUUT TUTKIMUK- SESSA KÄYTET- TÄVÄT TIEDOT JA SUOSTUMUS ÖVRIGA UPPGIFTER SOM ANVÄNDS I UNDERSÖK- NINGEN OCH SAMTYCKE</p>	<p>Muut asiakirjatiedot, mitkä, mistä ja millaisin luvin <i>Övriga dokumentuppgifter, vilka, varifrån och med vilka tillstånd</i></p> <p>Muut tiedot (esim. tutkittavilta haastatteluin/kyselyin saatavat tiedot, näytteet yms.) <i>Andra uppgifter (t.ex. uppgifter som erhållits genom intervjuer av de undersökta, prover mm.)</i></p> <p>☒ Liitteenä mallit yhteydenotto- ja informointikirjeistä ja suostumusasiakirjoista <i>Modeller av kontakt- och informationsbrev samt dokument om samtycke bifogas</i></p>
<p>8 TUTKIMUSREKISTERIN TIETOTYYPIT (liitteenä esim. luonnos henkilötietolain perusteella laadittavasta rekisteriselosteesta) TYPER AV DATA I UNDERSÖKNINGS- REGISTRET (ett utkast av den registerbeskrivning som bör göras enligt personuppgiftslagen bifogas)</p>	<p>☒ 1 Tutkimus ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja. Ei synny rekisteriä. <i>Undersökningen innehåller inte uppgifter som personer kan identifieras av. Register uppstår inte.</i></p> <p>☐ 2 Tutkimusrekisteriin kerättävät tunnistetieto- ja yksilöintitiedot eriteltyinä (myös esim. kuva- tai videomateriaali, joista henkilö on tunnistettavissa, edellyttää tutkimusrekisteriä) <i>Specifisering över individuella personuppgifter man har för avsikt att samla upp i ett undersökningsregister (även t. ex. bild- och videomaterial, ur vilket personer kan identifieras, kräver ett undersökningsregister)</i></p>
<p>9 TUTKIMUS- AINEISTON SUOJAUS LUVATONTA KÄSITTELYÄ VASTAAN SKYDD AV UNDERSÖK- NINGSMATERIALET MOT OLOVLIG BEHANDLING</p>	<p>Tunnistetietojen käyttö tutkimuksessa</p> <p>☒ 1 Tutkimusaineisto ei sisällä tunnistetietoja. <i>Undersökningsmaterialet innehåller inte identifieringsuppgifter.</i></p> <p>☐ 2 Tunnistetiedot poistetaan ennen analyysivaihetta. <i>Identifieringsuppgifterna avlägsnas före analyskedet.</i></p> <p>☐ 3 Analyysi tehdään tunnistetiedoin. Perustelu tunnistetietojen säilyttämiselle aineistossa: <i>Analysen görs med identifieringsuppgifter. Motivering till att identifieringsuppgifterna bevaras i materialet:</i></p> <p>Jos analyysi tehdään tunnistetiedoin, miten aineiston suojaus on järjestetty? Om analysen görs med identifieringsuppgifter, hur har dataskyddet av materialet ordnats?</p> <p>Atk:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa <i>Skyddsåtgärder för materialet som behandlas med adb</i></p>

<p>12 SITOU- MUKSET JA ALLEKIRJOI- TUKSET</p> <p>(Sitoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtäessä käsittelevät salassa pidettäviä tietoja)</p> <p>FÖRBINDEL- SER OCH UNDER- TECKNINGAR</p> <p>(Förbindelsen undertecknas av alla som under förloppet av undersökningen behandlar sekretessbelagda uppgifter)</p>	<p>Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja asiakkaan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus enkä luovuta saamiani henkilötietoja sivulliselle.</p> <p>Luovutan valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen korvauksetta varhaiskasvatusvirastolle osoite: PL 9000, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI.</p>		<p>Jag förbinder mig till att inte använda de uppgifter jag erhållit till förfång eller i nedsättande syfte för klienten eller hans/hennes närmaste eller i avsikt att kränka sådana intressen som sekretessplikten är avsedd att skydda. Jag överlåter inte heller personuppgifter jag erhållit till utomstående.</p> <p>Jag överlåter ett exemplar av den färdiga forskningsrapporten utan ersättning till barnomsorgsverket, PB 9000, 00099 HELSINGFORS STAD</p>	
	<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum 23.9.2014 Helsinki</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvennys Underskrift och namnförtydligande [REDACTED] LEHTIKUNNAS</p>		<p>Henkilötunnus Personbeteckning [REDACTED]</p>
	<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvennys Underskrift och namnförtydligande</p>		<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>
	<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvennys Underskrift och namnförtydligande</p>		<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>
	<p>Osoite johon päätös lähetetään Adress till vilken beslutet skall sändas</p>			
<p>13 LAUSUNTO TUTKIMUK- SESTA JA HAKEMUKSEN TEKNINEN TARKISTA- MINEN</p> <p>UTLÅTANDE OM UNDER- SÖKNINGEN OCH TEKNISK GRANSKNING AV ANSÖKAN</p>	<p>Lausunto Utlåtande</p> <p>Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvennys, puhelinnumero Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</p>			
<p>14 YHTEYS- HENKILÖ(T) VARHAISKASV- ATUS- VIRASTOSSA</p> <p>KONTAKT- PERSON(ER) PÅ BARNOMS- ORGS- VERKET</p>	<p>Nimi Namn</p> <p>RISTO KESKINEN, VARHAISKASVATUKSEN ASIANMUTTA, 310 62415</p>	<p>Virka-asema Tjänsteställning</p>	<p>Puhelin Telefon</p>	
	<p>Nimi Namn</p>	<p>Virka-asema Tjänsteställning</p>	<p>Puhelin Telefon</p>	
	<p>Nimi Namn</p>	<p>Virka-asema Tjänsteställning</p>	<p>Puhelin Telefon</p>	

<p>15 PÄÄTÖS BESLUT</p>	<p>☒ 1 Tutkimuslupa myönnetään esitetystä muodosta. <i>Forskningsstillstånd beviljas enligt framställningen.</i></p> <p>☐ 2 Tutkimuslupa myönnetään seuraavien ehtojen mukaan: <i>Forskningsstillstånd beviljas på följande villkor:</i></p> <p>☐ 3 Lupa tietojen saantiin salassa pidettävistä asiakirjoista ja henkilörekistereistä myönnetään varhaiskasvatusviraston tutkimuksen yhteyshenkilön kanssa erikseen sovitussa laajuudessa. Käyttöoikeudet yksilöidään erikseen lomakkeella "Käyttöoikeus ja vaitiolositoumus" <i>Tillstånd att erhålla data ur sekretessbelagda dokument och personregister beviljas i den omfattning man separat avtalat om med undersökningens kontaktperson på barnomsorgsverket. Åtkomsträttigheterna specificeras skilt på blanketten "Käyttöoikeus ja vaitiolositoumus"</i></p> <p>☐ 4 Tutkimuslupahakemus hylätään, perustelut: <i>Ansökan om forskningsstillstånd avslås med följande motiveringar:</i></p>
<p>16 PÄÄTÖKSEN- TEKIJÄ BESLUTS- FATTARE</p>	<p>Päätöspäivämäärä <i>Beslutsdatum</i></p> <p>Päätöksentekijän allekirjoitus, sen selvitys ja virka-asema <i>Beslutsfattarens underskrift, namnförtydligande och tjänsteställning</i></p> <p>7.10.2014</p> <p> Hannele Lakkavaara, Kehup</p>
<p>17 PÄÄTÖKSEN JAKELU DISTRIBUTION AV BESLUTET</p>	<p>☒ Hakijalle <i>Till den sökande</i></p> <p>☐ Yhteyshenkilölle <i>Till kontaktpersonen</i></p> <p>☐ Muualle, mihin/kenelle <i>Till övriga, vem</i></p>
<p>18 LIITTEET BILAGOR</p>	

Lomake palautetaan Varhaiskasvatusvirastoon osoitteeseen:

- postiosoite: Helsingin kaupunki, Varhaiskasvatusvirasto, Kehittämis- ja viestintätoimisto, PL 9000, 00099 Helsingin kaupunki